

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

DEPARTAMENT PRACY, SPRAW SPOŁECZNYCH I RODZINY

KPS-4100-06-01/2012

Nr ewid.: 142/2012/P/12/103/KPS

**Informacja
o wynikach kontroli
wykonania w 2011 roku
budżetu państwa w części 73 –
Zakład Ubezpieczeń Społecznych
oraz wykonania planów finansowych:
Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,
Funduszu Emerytur Pomostowych,
Funduszu Rezerwy Demograficznej
oraz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych**

Warszawa maj 2012 r.

Misja *Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej*

Wizja *Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa*

**Informacja
o wynikach kontroli
wykonania w 2011 roku
budżetu państwa w części 73 – Zakład Ubezpieczeń
Społecznych oraz wykonania planów finansowych:
Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Funduszu
Emerytur Pomostowych, Funduszu Rezerwy
Demograficznej oraz Zakładu Ubezpieczeń
Społecznych**

Dyrektor Departamentu Pracy,
Spraw Społecznych i Rodziny

Jacek Szczerbiński

Zatwierdzam:
Wojciech Misiąg

Wiceprezes
Najwyższej Izby Kontroli

Warszawa, 29 maja 2012 r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
tel./fax: 22 444 50 00
www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI:

1. WPROWADZENIE	54
Cel i zakres kontroli	54
Uwarunkowania prawne i organizacyjne.....	54
2. PODSUMOWANIE WYNIKÓW KONTROLI	87
Ocena ogólna.....	87
Sprawozdawczość.....	1312
Uwagi końcowe i wnioski	1413
3. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI.....	1514
3.1. Księgi rachunkowe.....	1514
3.2. Część 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych	1615
4. WYKONANIE PLANÓW FINANSOWYCH ZAKŁADU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH I FUNDUSZY CELOWYCH	2221
4.1. Wykonanie planu finansowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych	2221
4.2. Wykonanie planu finansowego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych	3433
4.3. Wykonanie planu finansowego Funduszu Emerytur Pomostowych.....	4342
4.4. Wykonanie planu finansowego Funduszu Rezerwy Demograficznej	4443
5. INFORMACJE DODATKOWE O PRZEPROWADZONEJ KONTROLI.....	4746
Protokół.....	46
Wystąpienie pokontrolne.....	46

ZAŁĄCZNIKI

1. Wprowadzenie

Cel i zakres kontroli

Najwyższa Izba Kontroli – Departament Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny przeprowadziła w okresie od 5 stycznia do 16 kwietnia 2012 r., na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹, kontrolę wykonania budżetu państwa w 2011 r. w części 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz planów finansowych Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Funduszu Emerytur Pomostowych, Funduszu Rezerwy Demograficznej oraz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Celem kontroli była ocena wykonania ustawy budżetowej na rok 2011 z dnia 20 stycznia 2011 r.² w tej części oraz wydanie opinii o prawidłowości rozliczenia finansowego oraz ocena wykonania planów finansowych: Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Funduszu Emerytur Pomostowych, Funduszu Rezerwy Demograficznej oraz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Kontrola obejmowała okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2011 r. i została przeprowadzona w Centrali Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Kontrolę przeprowadzono zgodnie z obowiązującymi w NIK standardami kontroli oraz założeniami metodycznymi do kontroli wykonania budżetu państwa³.

Uwarunkowania prawne i organizacyjne

Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych⁴ jest podstawowym aktem prawnym regulującym działalność Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Art. 66 ust. 1 i 2 ustawy stanowi, że Zakład jest państwową jednostką organizacyjną posiadającą osobowość prawną, nad którą nadzór, w zakresie zgodności działań z obowiązującymi przepisami prawa, sprawuje minister ds. zabezpieczenia społecznego.

W ramach przyznanych kompetencji Zakład realizuje m.in. ustawowe przepisy o ubezpieczeniach społecznych, dysponuje środkami Funduszy: Ubezpieczeń Społecznych, Rezerwy Demograficznej i Emerytur Pomostowych⁵, kontroluje orzecznictwo o czasowej niezdolności do pracy i wykonywanie przez płatników składek i ubezpieczonych obowiązków w zakresie ubezpieczeń społecznych; prowadzi też prewencję rentową i wypadkową.

Organami Zakładu są: Prezes Zakładu, Zarząd, którego przewodniczącym z urzędu jest Prezes Zakładu, oraz Rada Nadzorcza.

Plan finansowy Zakładu obejmuje przychody i wydatki. Na podstawie art. 76 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przychody Zakładu stanowią: odpisy z funduszy, o których

¹ Dz. U. z 2012 r., poz. 82.

² Dz. U. Nr 29, poz. 150.

³ Por. <http://www.nik.gov.pl/kontrola/standardy-kontroli-nik/>

⁴ Dz. U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.

⁵ Por. art. 29 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. Nr 237, poz. 1656 ze zm.).

mowa w art. 55⁶, należności z tytułu poniesionych kosztów poboru i dochodzenia składek na ubezpieczenie zdrowotne od Narodowego Funduszu Zdrowia, Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i Funduszu Pracy, należności z tytułu poniesionych kosztów poboru i dochodzenia składek na otwarte fundusze emerytalne (wysokość należności ustala się corocznie w ustawie budżetowej), wpływy z tytułu wykonania innych zadań zleconych Zakładowi oraz dotacja z budżetu państwa.

Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych stanowi (art. 77 ust. 2), że z przychodów pokrywa się w szczególności: wydatki na wynagrodzenia i składki naliczane od wynagrodzeń, wydatki na inwestycje oraz zakup towarów i usług, koszty bieżącej działalności Rady Nadzorczej, koszty wypłaty świadczeń, w tym realizowanych na mocy umów międzynarodowych.

Zakład jest dysponentem części 73 budżetu państwa⁷ oraz Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – państwowego funduszu celowego powołanego do realizacji zadań z zakresu ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z art. 52 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, przychody FUS pochodzą m.in.: ze składek na ubezpieczenia społeczne niepodlegających przekazaniu na rzecz otwartych funduszy emerytalnych; wpłat z budżetu państwa oraz z innych instytucji, przekazanych na świadczenia, których wypłatę zlecono Zakładowi⁸; dotacji z budżetu państwa oraz środków Funduszu Rezerwy Demograficznej.

Fundusz Ubezpieczeń Społecznych może otrzymywać z budżetu państwa dotacje i pożyczki, które przeznaczone są wyłącznie na uzupełnienie środków na wypłatę świadczeń gwarantowanych przez Skarb Państwa, jeśli przychody przekazywane na rachunki funduszy określonych w art. 55 pkt 1-4 oraz środki zgromadzone na funduszach rezerwowych nie zapewniają pełnej i terminowej wypłaty świadczeń. Za zgodą ministra właściwego ds. finansów publicznych, Fundusz może również zaciągać kredyty (art. 53).

Z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych finansowane są m.in.: wypłaty świadczeń z ubezpieczenia emerytalnego, rentowego, chorobowego i wypadkowego; wydatki na prewencję rentową, odpisy stanowiące przychody Zakładu (o których mowa w art. 76 ust. 1 pkt 1) oraz odsetki z tytułu nieterminowej wypłaty świadczeń.

W ramach FUS wyodrębnia się fundusze: emerytalny, rentowy, chorobowy, wypadkowy oraz fundusze rezerwowe dla ubezpieczeń: wypadkowego, rentowego i chorobowego.

⁶ Ich wysokość ustala się corocznie w ustawie budżetowej na podstawie planu finansowego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

⁷ Obejmuje ona działy: 753 – Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, 851 – Ochrona zdrowia, 852 – Pomoc społeczna oraz 853 – Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej.

⁸ Z wyjątkiem świadczeń finansowanych z odrębnych rozdziałów budżetowych oraz wpłat z instytucji zagranicznych.

Zasady gospodarki finansowej oraz lokowania środków FUS określa rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej i zasad lokowania środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych⁹.

Fundusz Rezerwy Demograficznej tworzy się (art. 58 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) ze środków pozostających w dniu 31 grudnia każdego roku na rachunku funduszu emerytalnego, pomniejszonego o kwotę niezbędną na zapewnienie wypłat świadczeń przypadających na pierwszy miesiąc kolejnego roku. Jego środki mogą być wykorzystane wyłącznie na uzupełnienie, wynikającego z przyczyn demograficznych, niedoboru funduszu emerytalnego, o którym mowa w art. 55 pkt 1, z zastrzeżeniem ust. 3 i art. 112 ust. 1 ustawy.

Zakład jest dysponentem Funduszu Emerytur Pomostowych¹⁰. Jego przychody, zgodnie z art. 30 ust. 1, pochodzą: ze składek na ten Fundusz, dotacji budżetu państwa, oprocentowania rachunków bankowych, odsetek od nieterminowo opłacanych składek, dodatkowej opłaty, o której mowa w art. 40 ust. 2¹¹, zwrotu nienależnie pobranych świadczeń wraz z odsetkami, lokat wolnych środków, wpłaty, o której mowa w art. 17 ust. 2¹² oraz z innych tytułów. Ze środków Funduszu finansuje się (art. 32 ust. 1): wypłaty emerytur pomostowych, odsetki za nieterminowe wypłaty tych emerytur oraz odpis stanowiący przychód Zakładu.

Zakład gospodaruje mieniem i prowadzi samodzielną gospodarkę finansową w ramach posiadanych środków. Gospodarka finansowa części 73 oraz Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Funduszu Rezerwy Demograficznej i Funduszu Emerytur Pomostowych podlega rygorom wynikającym z ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych¹³, ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych¹⁴, ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości¹⁵, a także wydanych na ich podstawie aktów wykonawczych oraz innych przepisów określających gospodarkę finansową państwowych jednostek organizacyjnych i gospodarkę państwowych funduszy celowych.

Zadania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wykonują Centrala i oddziały. Według stanu na 31 grudnia 2011 r. sieć jednostek terenowych ZUS stanowiły: 43 oddziały, 214 inspektoratów i 68 biur terenowych.

⁹ Dz. U. Nr 67, poz. 711.

¹⁰ Por. art. 29 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. Nr 237, poz. 1656 ze zm.).

¹¹ Art. 40 ust. 2: W razie nieopłacenia składek na FEP lub opłacenia ich w zaniżonej wysokości Zakład może wymierzyć płatnikowi składek dodatkową opłatę do wysokości 100% nieopłaconych składek.

¹² Art. 17 ust. 2: Jeżeli łączna kwota przychodu uprawnionego przewyższyła w danym roku kalendarzowym kwotę graniczną przychodu o kwotę niższą niż kwota nienależnie pobranych świadczeń, zwrotu tej kwoty nie dokonuje się, jeżeli uprawniony dokona wpłaty na Fundusz Emerytur Pomostowych, o którym mowa w art. 29, kwoty równej kwocie tego przekroczenia, pomniejszonej o kwotę pobranej zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych. Organ rentowy informuje uprawnionego o możliwości uniknięcia zwrotu kwoty nienależnie pobranych świadczeń w razie dokonania wskazanej wpłaty na Fundusz Emerytur Pomostowych i wyznacza termin na jej wpłatę.

¹³ Dz. U. Nr 157, poz. 1240.

¹⁴ Dz. U. z 2010 r. Nr 113, poz. 759.

¹⁵ Dz. U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223 ze zm.

2. Podsumowanie wyników kontroli

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie¹⁶ wykonanie budżetu państwa w 2011 r. w części 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Zakład zrealizował dochody w wysokości 545.078 tys. zł, czyli wyższe od planowanych o 460.446 tys. zł (o 544,1%) oraz wyższe do dochodów osiągniętych w 2010 r. (214.770 tys. zł) – o 330.308 tys. zł (o 153,8%). Ponadplanowe dochody pochodziły głównie ze zwrotów środków wycofanych z OFE, a także częściowo (8.231 tys. zł) ze zwrotów nienależnie pobranych: zasiłków i świadczeń przedemerytalnych oraz nienależnie pobranych zapomóg pieniężnych wraz z odsetkami. Uzyskane dochody były terminowo odprowadzane na rachunek w Narodowym Banku Polskim. Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia realizację dochodów w części 73 (*str. 15-16*).

W 2011 r. wydatki wyniosły 44.530.359 tys. zł, tj. 99,9% planu po zmianach. W porównaniu z 2010 r. były niższe o 460.958 tys. zł. Wydatki zrealizowano w granicach kwot ujętych w ustawie budżetowej; były one celowe i wynikały z ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Nie stwierdzono przekroczeń limitów wydatków w działach, rozdziałach i paragrafach w części 73. Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie realizację wydatków w części 73 (*str. 16-18*).

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli, dysponent części 73 sprawował nadzór i kontrolę nad wykonaniem budżetu, zgodnie z art. 175 ustawy o finansach publicznych.

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia sposób opracowania i realizację przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych budżetu zadaniowego.

Zakład, jako dysponent FUS, planując wydatki wyróżnił 2 zadania i 4 podzadania. W planie finansowym Funduszu Emerytur Pomostowych, Zakład, jako jego dysponent, wyróżnił 2 zadania i 2 podzadania. W realizowanych podzadaniach osiągnięto wartość mierników na poziomie zbliżonym do zakładanego, z wyjątkiem relacji kwoty odpisu środków na działalność ZUS do kwoty pozostałych wydatków Funduszu Emerytur Pomostowych. Ukształtowała się ona na poziomie 1,4% (planowano 0,9%), co było wynikiem niższego poziomu wydatków na świadczenia, przy kosztach poniesionych w wysokości określonej w planie (*str. 18-20*).

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie z zastrzeżeniami ocenia realizację przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych planu finansowego w 2011 r. Zastrzeżenia dotyczą planowania i realizacji zadań inwestycyjnych.

¹⁶ Kryteria ocen opublikowano na stronie: <http://www.nik.gov.pl/kontrola/standardy-kontroli-nik/1>. Przyjęto następujące rodzaje ocen: pozytywną, pozytywną z zastrzeżeniami i negatywną.

Przychody i koszty określono w planie finansowym ZUS na poziomie 4.348.253 tys. zł oraz 4.167.322 tys. zł, zaś wynik brutto i netto – 180.931 tys. zł. W wyniku dwóch zmian dokonanych przez Zarząd Zakładu, zmniejszono przychody o 0,6% oraz zwiększono koszty o 2,4%.

Przychody zrealizowano w wysokości 4.427.129 tys. zł, co stanowiło 101,8% planu według ustawy budżetowej i 102,5% planu po zmianach. Koszty wyniosły 4.015.411 tys. zł i były niższe o 3,7% od planu według ustawy budżetowej i o 5,9% od planu Zakładu. Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia realizację planu przychodów i kosztów ZUS (*str. 21-23*).

Odnotowano różnice w prezentacji planu finansowego ZUS na 2011 r., przygotowanego dla Zarządu i Rady Nadzorczej, w porównaniu ze sprawozdaniem Rb-ZUS, przedłożonym Ministrowi Finansów. Różnice dotyczą kwot przychodów i kosztów ogółem. Najwyższa Izba Kontroli, po kontroli wykonania budżetu państwa w 2010 r., sformułowała wniosek o ujednoczenie prezentacji planu finansowego ZUS (*str. 22-23*).

W ustawie budżetowej na rok 2011 na wynagrodzenia przewidziano 2.042.130 tys. zł. Wykorzystano 2.039.810 tys. zł, co stanowiło 99,9% planu oraz 100,5% wykonania w 2010 r. Zauważyć należy, że w 2010 r. na wynagrodzenia wykorzystano 2.030.126 tys. zł. Zgodnie z art. 44 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 26 listopada 2010 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej¹⁷, wielkość wynagrodzeń w ZUS w 2011 r. nie mogła przekroczyć wielkości wynagrodzeń z 2010 r. (*str. 23-24*).

Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia planowanie zadań inwestycyjnych. Liczba zmian dokonanych w planie, w porównaniu z 2010 r., zwiększyła się ze 179 do 576. Plan rzeczowo-finansowy wykonano na kwotę 434.049 tys. zł, czyli w 89,8% w porównaniu z planem po zmianach (*str. 24-25*).

Na opłaty abonamentowe wydatkowano w 2011 r. 382,3 tys. zł. W Centrali ZUS nie prowadzi się, w związku z obowiązkiem wnoszenia tych opłat, jednolitej i aktualizowanej ewidencji posiadanych i używanych odbiorników radiowych i telewizyjnych (*str. 27-28*).

Zakład w 2011 r. przekazał do OFE, tytułem zaległości z lat ubiegłych¹⁸ odsetki w wysokości 130 mln zł. Stan zobowiązań z tego tytułu zmniejszył się wprawdzie do 452 mln zł (o 17,6%), jednak jest on nadal wysoki (*str. 42*).

W wyniku naruszenia przepisów o zamówieniach publicznych podczas realizacji projektów finansowanych ze środków unijnych, przez określenie warunków udziału w postępowaniu w sposób, który mógłby utrudnić uczciwą konkurencję, niezapewnienie zasad równego traktowania wykonawców, ustalenie krótszych niż ustawowe terminów do składania ofert oraz wniosków o dopuszczenie do udziału w postępowaniu, Zakład nie mógł uzyskać zwrotu

¹⁷ Dz. U. z 2010 r. Nr 238, poz. 1578.

¹⁸ Według wstępnych danych.

1.545,4 tys. zł poniesionych kosztów i dodatkowo zapłacił 81,4 tys. zł z tytułu odsetek od korekty finansowej; kwota 1.009,1 tys. zł, wraz z odsetkami, dotyczyła 2011 r. (str. 25-26).

W ciągu roku dokonano 25 zmian w planie finansowym Centrali Zakładu, zwiększających koszty działalności bieżącej do 522.850 tys. zł. Najwięcej zmian (19) dotyczyło zwiększenia kosztów wynagrodzeń i składek na ubezpieczenia społeczne. Wynikały one z dostosowania, zgodnie z decyzją Prezesa ZUS, planu do przekazywanych kwartalnie środków na wynagrodzenia. W ocenie Najwyższej Izby Kontroli świadczy to o nieprzejrzystym planowaniu środków. Plan finansowy ZUS, składający się z planów jednostkowych oddziałów i Centrali, powinien określać zaplanowane roczne koszty, w tym koszty wynagrodzeń (str. 26-27).

Planowane przychody w Centrali ZUS zrealizowano w wysokości 333,6 tys. zł, co stanowiło 115,3%, zaś koszty działalności bieżącej w wysokości 446.097 tys. zł, czyli w 85,3%. Uwagi dotyczą niskiego stopnia wykonania planu zadań budowlanych. Z zaplanowanych siedmiu zadań o wartości 1.184,3 tys. zł poniesiono koszty realizacji sześciu na kwotę 259,5 tys. zł, z tego w całości zrealizowano dwa na kwotę 134,2 tys. zł (str. 27).

W 2011 r. liczba niezrealizowanych tytułów egzekucyjnych wzrosła o 2,9 mln, a kwota objęta tymi tytułami – o 2 mld zł. W rezultacie wskaźnik efektywności dochodzenia należności w oddziałach ZUS obniżył się o 3,6 pkt procentowego. Wzrosła też o 1.249 (o 3,2%) liczba dłużników z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z FUS, zaś kwota tych świadczeń – o 11.021 tys. zł (o 7%). W 2011 r., w porównaniu z 2010 r., zwiększyła się o 114.651 tys. zł (o 118,8%) kwota przedawnionych należności, w tym należności FUS o 87.575 tys. zł (o 117,2%) (str. 30-32).

Najwyższa Izba Kontroli oceniając pozytywnie bieżącą działalność Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, jako dysponenta Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednocześnie pozytywnie z zastrzeżeniami ocenia wykonanie w 2011 r. planu finansowego Funduszu, zwracając uwagę na obniżenie stanu Funduszu jedynie w ciągu 2011 r. o ponad 5,7 mld zł, mimo zaciągnięcia kredytów (0,8 mld zł), uzyskania nieoprocentowanej pożyczki z budżetu państwa (5 mld zł), a także zasilenia go kwotą 4 mld zł ze środków Funduszu Rezerwy Demograficznej.

Zdaniem Najwyższej Izby Kontroli, pożyczka z budżetu państwa stanowi w istocie dotację bezzwrotną, gdyż kondycja finansowa Funduszu nie pozwala na jej zwrot w dającej się przewidzieć przyszłości. Najwyższa Izba Kontroli podtrzymuje również stanowisko wyrażone w związku z kontrolą wykonania planu finansowego FUS w 2010 r., iż podejmowane przez Zakład działania doraźne, mające na celu bieżące utrzymanie płynności finansowej, nie mogą stanowić głównej metody rozwiązania problemu deficytu Funduszu. Niepowstrzymanie w najbliższych latach, pogłębiającej się obecnie tendencji do nierównowagi między dochodami i wydatkami Funduszu, powiększającej deficyt finansów publicznych, może stanowić zagrożenie dla finansów publicznych państwa.

Zagrożeniom tym sprzyja nieutworzenie funduszy rezerwowych dla ubezpieczeń rentowych i chorobowego oraz ubezpieczenia wypadkowego, o co wielokrotnie Najwyższa Izba Kontroli postulowała. Przyczyną ich nieutworzenia był bardzo niski stan środków na rachunkach tych funduszy w dniu 31 grudnia 2010 r.¹⁹

Stan Funduszu wynosił w dniu 1 stycznia 2011 r. (minus) – 10.917.422 tys. zł, czyli był o 3.363.948 tys. zł (o 44,5%) niższy od analogicznego stanu w roku poprzednim, co miało związek z pogorszeniem koniunktury gospodarczej w 2010 r. W dniu 31 grudnia 2011 r. jego stan, w porównaniu ze stanem w dniu 1 stycznia 2011 r., obniżył się do (minus) – 16.667.514 tys. zł, tj. o 5.750.092 tys. zł (o 52,7%). Decydujący wpływ na stan końcowy Funduszu miały zobowiązania w wysokości 22.782.558 tys. zł (wzrost o 4.878.969 tys. zł, tj. o 27,3%), w tym głównie z tytułu pożyczek z budżetu państwa, wobec OFE oraz kredytów i odsetek (33-35).

Przychody Funduszu wyniosły 162.035.797 tys. zł (100,3% planu po zmianach). Główną ich pozycją były składki na ubezpieczenie społeczne, według przypisu, w wysokości 103.388.185 tys. zł, wyższe o 13.626.262 tys. zł od osiągniętych w 2010 r. Stanowiły one 63,8% przychodów (w 2010 r. – 53,6%). Wyższe przychody miały związek ze zmniejszeniem od 1 maja 2011 r. części składki przekazywanej do OFE z 7,3% do 2,3% podstawy jej wymiaru. W związku z tym refundacja z tego tytułu wyniosła 15.430.800 tys. zł (9,5% przychodów). W porównaniu z 2010 r. była niższa o 6.916.374 tys. zł (13,3% przychodów) (35-37).

W 2011 r., na uzupełnienie środków FUS w celu terminowej wypłaty świadczeń, przyznane zostały dotacje budżetowe (celowa i uzupełniająca) w łącznej wysokości 37.513.406 tys. zł (23,2% przychodów). Dotacje wykorzystano zgodnie z ich przeznaczeniem. Ze środków tych Zakład nie dokonywał lokat terminowych.

Wydatki (koszty) FUS wyniosły 167.785.889 tys. zł, stanowiąc 100% planu i 100,2% planu po zmianach. W porównaniu z 2010 r. były one w 2011 r. niższe o 3.058.857 tys. zł (o 1,8%). Łączne wydatki funduszy wyodrębnionych z FUS wyniosły 162.893.616 tys. zł, czyli były niższe od ustalonych w ustawie budżetowej o 108.837 tys. zł (o 0,1%), a od planu po zmianach – o 403.548 tys. zł (o 0,2%) (str. 37-40).

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie w 2011 r. planu finansowego Funduszu Emerytur Pomostowych.

Stan Funduszu w dniu 1 stycznia 2011 r. wyniósł 121.781 tys. zł, co stanowiło 101,8% kwoty ujętej w ustawie budżetowej. Obejmował: środki pieniężne – 124.055 tys. zł (stan wyższy

¹⁹ Zgodnie z art. 56 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, fundusze rezerwowe tworzy się ze środków pozostających w dniu 31 grudnia każdego roku na rachunkach funduszy, pomniejszonych o kwoty niezbędne do zapewnienia wypłat świadczeń przypadających na pierwszy miesiąc kolejnego roku. Stan funduszy wynosił w dniu 31 grudnia 2010 r. 3.374 tys. zł, przy planowanych do wypłaty świadczeniach w styczniu 2011 r. w wysokości 4.591.259 tys. zł.

od planowanego o 11.254 tys. zł, tj. o 10%), należności – 1.137 tys. zł (12,7% planowanej kwoty) i zobowiązania (minus) – 3.411 tys. zł (163% planowanej kwoty).

Przychody Funduszu wyniosły 219.830 tys. zł i w porównaniu z planowanymi były niższe o 4.441 tys. zł (o 2%). Ich głównym źródłem były składki (według przypisu) w wysokości 211.827 tys. zł. W 2011 r., wykorzystując okresowe nadwyżki środków na rachunkach bankowych, Zakład umieścił je na lokatach, uzyskując przychody w wysokości 899 tys. zł.

Zrealizowane wydatki wyniosły 118.402 tys. zł i były niższe od planowanych, w związku z wolniejszym tempem przyrostu liczby świadczeniobiorców – o 58.981 tys. zł (o 33,3%).

Stan Funduszu w dniu 31 grudnia 2011 r. wyniósł 223.209 tys. zł i w porównaniu z planem był wyższy o 56.647 tys. zł (o 34%). Stan środków pieniężnych (łącznie z ulokowanymi) wyniósł 228.341 tys. zł i był wyższy od planowanego o 60.110 tys. zł (o 35,7%). Należności wyniosły 1.447 tys. zł i były niższe o 273 tys. zł (o 15,9%) od planowanych, zaś zobowiązania (minus) – 6.579 tys. zł wyższe o 3.190 tys. zł (o 94,1%) (str. 42-44).

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie w 2011 r. planu finansowego Funduszu Rezerwy Demograficznej.

Stan Funduszu w dniu 1 stycznia 2011 r. wynosił 10.191.877 tys. zł i był niższy od planowanego o 9,8%. Na stan ten złożyły środki pieniężne – 1.594 tys. zł (planowano 24 tys. zł), ulokowane środki finansowe – 10.165.538 tys. zł (90,2% planowanej kwoty), należności – 24.794 tys. zł (102% planowanej kwoty) i zobowiązania – 49 tys. zł (100% planu).

Osiągnięte przychody (6.884.375 tys. zł) były niższe od planowanych o 1.278.055 tys. zł (o 15,7%) oraz o 3.477.835 tys. zł (o 33,6%) od przychodów osiągniętych w 2010 r. Obejmowały: wpływy ze składek na fundusze celowe – 1.411.567 tys. zł (98,7% planowanej kwoty), wpływy z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa – 5.059.092 tys. zł (84,9% planowanej kwoty) oraz pozostałe przychody – 413.716 tys. zł (53,7% planowanej kwoty). Na niższe od planowanych przychody główny wpływ miały niższe wpływy z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa oraz wahania kursowe na Warszawskiej Giełdzie Papierów Wartościowych.

Wydatki Funduszu wyniosły 4.259.269 tys. zł (106,4% planowanej kwoty). Obejmowały: wydatki bieżące (własne) – 1.181 tys. zł (27,9% planowanej kwoty), środki przekazane do FUS – 4.000.000 tys. zł (100% planowanej kwoty) i wynik z wyceny papierów wartościowych – 258.088 tys. zł.

Stan Funduszu w dniu 31 grudnia 2011 r. wynosił 12.816.982 tys. zł i był niższy od planowanego o 2.639.387 tys. zł (o 17,1%) oraz wyższy o 2.625.105 tys. zł (o 25,8%) od stanu w dniu 1 stycznia 2011 r. Obejmował: środki pieniężne – 8 tys. zł (33,3% planowanej kwoty), ulokowane środki finansowe – 12.789.460 tys. zł (82,9% planowanej kwoty oraz 125,8% stanu na początku 2011 r.), należności – 27.545 tys. zł (107% planowanej kwoty oraz 111,1% w relacji do stanu

na dzień 1 stycznia 2011 r.) oraz zobowiązania (minus) – 31 tys. zł (55,6% planowanej kwoty oraz 62,2% w porównaniu ze stanem na dzień 1 stycznia 2011 r.).

Najwyższa Izba Kontroli po raz kolejny wskazuje, iż stan Funduszu Rezerwy Demograficznej nie gwarantuje, w sytuacjach wyjątkowych, zapewnienie terminowych wypłat świadczeń, szczególnie po jego kolejnym uszczupleniu na rzecz Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (str. 44-46).

Po kontroli wykonania budżetu państwa w 2010 r., w wystąpieniu skierowanym do Prezesa ZUS NIK przedstawiła osiem wniosków. Stwierdzono, że wykonano pięć wniosków; pozostałe trzy nie zostały zrealizowane. Dotyczyły one:

- podjęcia działań mających na celu ustawowe uregulowania trybu i zasad dokonywania zmian w planie finansowym ZUS zawartym w ustawie budżetowej²⁰;
- rzetelnego opracowywania planu rzeczowo-finansowego działalności ZUS w zakresie budowy i zakupów środków trwałych, przed ich zgłoszeniem do ustawy budżetowej, przyjęciem przez Zarząd i zatwierdzeniem przez Radę Nadzorczą; liczba dokonanych zmian w planie w 2011 r., porównaniu z rokiem poprzednim, zwiększyła się;
- podjęcia działań zapobiegających wzrostowi liczby dłużników z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z FUS i wzrostowi umorzeń należności; w ciągu 2011 r. liczba wspomnianych dłużników zwiększyła się, tak jak i kwota nienależnie pobranych świadczeń.

Sprawozdawczość

Najwyższa Izba Kontroli opiniuje pozytywnie sprawozdawczość sporządzoną przez Centralę Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Stwierdza, że roczne sprawozdania budżetowe z wykonania: planu dochodów Rb-27, planu wydatków Rb-28 oraz o stanie środków na rachunkach bankowych Rb-23, kwartalne sprawozdania z wykonania planów finansowych państwowych funduszy celowych Rb-33, Rb-40, Rb-ZUS oraz sprawozdania za IV kwartał o stanie należności Rb-N oraz o stanie zobowiązań Rb-Z, a także miesięczne sprawozdania z wykonania wybranych elementów planu finansowego FUS za okres od początku roku do dnia 31 grudnia 2011 r. Rb-FUS, przekazują prawdziwy obraz dochodów i wydatków, należności i zobowiązań, wynikających z ewidencji księgowej na dzień sporządzenia sprawozdań.

Powyższe sprawozdania Zakład przekazał w terminach określonych w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 2 lutego 2010 r. w sprawie sprawozdawczości budżetowej²¹ i w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 4 marca 2010 r. w sprawie sprawozdawczości jednostek sektora finansów publicznych w zakresie operacji finansowych²².

²⁰ Prezes ZUS wykazał wprawdzie inicjatywę, zwracając się do Ministra Pracy i Polityki Społecznej z wnioskiem w tej sprawie, lecz do czasu zakończenia kontroli sprawa nie została załatwiona.

²¹ Dz. U. Nr 20, poz. 103.

²² Dz. U. Nr 43, poz. 247.

Uwagi końcowe i wnioski

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli, podejmowane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych doraźne działania umożliwiające realizację wypłat świadczeń i innych zadań ustawowych oraz pozwalające na utrzymanie doraźnej płynności finansowej Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, nie mogą w dłuższym horyzoncie stanowić podstawy do skutecznego rozwiązania problemu deficytu Funduszu. W tej sytuacji, brak skutecznych rozwiązań systemowych powstrzymujących zadłużanie Funduszu, a tym samym wzrost długu publicznego, stanowi realne zagrożenie dla finansów publicznych państwa.

Najwyższa Izba Kontroli po raz kolejny ustaliła, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie utworzył, ze względu na brak środków na kontach poszczególnych funduszy wydzielonych z FUS, funduszu rezerwowego dla ubezpieczeń rentowych oraz chorobowego i funduszu rezerwowego dla ubezpieczenia wypadkowego, do czego jest zobowiązany art. 55 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Najwyższa Izba Kontroli, mając na uwadze niekorzystne prognozy demograficzne zagrażające płynności wypłat świadczeń, postuluje o stosowne zwiększenie zasilenia FUS w stopniu umożliwiającym utworzenie funduszy rezerwowych.

Plan finansowy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na 2011 r. określony został w załączniku do ustawy budżetowej. Ustawodawca nie wskazał jednak trybu dokonywania ewentualnych zmian w planie²³. Wobec braku przepisu szczególnego określającego zasady i tryb dokonywania ewentualnych zmian w planie, zarówno w ustawie o finansach publicznych bądź w ustawie budżetowej, celowe jest – zdaniem NIK – podjęcie działań legislacyjnych, w celu uregulowania trybu i zasad dokonywania tych zmian.

²³ Zmiany planu finansowego Zakładu dokonywane są przez Zarząd w formie uchwał, podlegających zatwierdzeniu przez Radę Nadzorczą. Minister Finansów podzielił stanowisko Prezesa ZUS, którego zdaniem zmiany powinny być przygotowywane i zatwierdzane w dotychczas obowiązującym trybie.

3. Ważniejsze wyniki kontroli

3.1. Księgi rachunkowe

Zarząd Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jest zobowiązany do sporządzania rocznych sprawozdań finansowych Zakładu, Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Funduszu Emerytur Pomostowych i Funduszu Rezerwy Demograficznej i przedkładania ich, po zaopiniowaniu przez biegłego rewidenta niebędącego pracownikiem Zakładu, ministrowi właściwemu ds. zabezpieczenia społecznego²⁴. Sprawozdanie Zakładu podlega ponadto badaniu i ogłoszeniu na zasadach określonych w przepisach o rachunkowości²⁵.

Biegli rewidenci pozytywnie ocenili zgodność i wiarygodność ksiąg rachunkowych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i Funduszu Emerytur Pomostowych²⁶.

W opinii biegłych rewidentów, wykazana w sprawozdaniu finansowym Zakładu kwota prowizji należnych od OFE oraz utworzone rezerwy na odsetki od zobowiązań wobec OFE, obciążone są ryzykiem błędu, gdyż faktyczna wysokość zobowiązań może się różnić od wartości wykazanej w sprawozdaniu finansowym Zakładu, w związku z długotrwałym procesem wyjaśniania dokumentów ubezpieczonych za okres od kwietnia 1999 r. do dnia bilansowego.

W odniesieniu do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych biegli rewidenci stwierdzili, że księgi pomocnicze służące do ewidencji składek, nie spełniały wymagań ustawy o rachunkowości w zakresie dotyczącym rozrachunków z płatnikami składek (brak było możliwości uzgodnienia sald analitycznych z saldami kont syntetycznych księgi głównej). Od 2009 r. Zakład wprowadził monitorowanie obrotów na kontach płatników w miesiącu księgowym obejmujące kontrolę przypisów i wpływów, z podziałem na należności i zobowiązania bieżące i zaległe oraz korekty przypisu i zobowiązań za okresy rozliczeniowe zaległe. Podkreślono też konieczność wyjaśnienia spraw indywidualnych dotyczących błędów w dokumentach zgłoszeniowych i rozliczeniowych oraz zapewnienia pełnej ewidencji zdarzeń za dany okres rozliczeniowy na kontach płatników i ubezpieczonych. Może to jednak prowadzić do ustalenia innych wartości składek do przekazania do OFE, składek należnych od OFE oraz stanu Funduszu w porównaniu z sytuacją, w której możliwe byłoby ujęcie zweryfikowanych i prawidłowych dokumentów. W tej sytuacji stan FUS, wysokości należności z tytułu składek, należności od OFE, wysokość odpisów aktualizujących

²⁴ Por. art. 74 ust. 3 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 33 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych.

²⁵ Por. art. 78 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

²⁶ Zgodnie z założeniami kontroli odstąpiono od badania szczegółowego ksiąg rachunkowych. W wyniku kontroli wykonania w 2010 r. budżetu państwa, Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie z zastrzeżeniami oceniła zgodność i wiarygodność ksiąg rachunkowych w Centrali ZUS. W ocenie uwzględniono opóźnienia w księgowaniu dokumentów, które jednak nie miały wpływu na sprawozdawczość. Opóźnienia miały związek z wdrażaniem nowego systemu finansowo-księgowego, a także wprowadzaniem zmian w obiegu i obsłudze dokumentów. Wdrażanie systemu zakończono w 2010 r.

te należności oraz zobowiązań w stosunku do OFE, mogłyby być inne niż wykazane w sprawozdaniu.

Z wyjątkiem zastrzeżeń dotyczących zobowiązań Zakładu wobec OFE, należnych składek FUS oraz należności i zobowiązań FUS wobec OFE, sprawozdania finansowe Zakładu, Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz Funduszu Emerytur Pomostowych, zdaniem biegłych rewidentów sporządzone zostały, we wszystkich istotnych aspektach, zgodnie z określonymi w ustawie o rachunkowości zasadami (polityką) rachunkowości oraz na podstawie prawidłowo prowadzonych ksiąg rachunkowych i są zgodne z wpływającymi na treść sprawozdań przepisami prawa, w tym w szczególności ustawy o rachunkowości i ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

3.2. Część 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Dochody budżetowe

Szczegółowe dane o dochodach w części 73 przedstawiono w załączniku nr 1 do informacji.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie realizację w 2011 r. dochodów w części 73.

W ustawie budżetowej na rok 2011 ustalono dochody w części 73 w wysokości 84.632 tys. zł. Zrealizowane dochody w kwocie 545.078 tys. zł były wyższe od ustalonych w ustawie budżetowej, o 460.446 tys. zł, tj. o 544,1%, a w porównaniu z 2010 r. (214.770 tys. zł) były wyższe o 330.308 tys. zł, tj. o 153,8%.

W strukturze dochodów, największy udział miały dochody w dziale 753 – *Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne* w kwocie 451.152 tys. zł, które były ponad czterdziestokrotnie wyższe od zaplanowanych, tj. o 441.024 tys. zł. Ponadto uzyskano nieplanowane dochody w dziale 853 – *Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej* w kwocie 8.231 tys. zł (w 2010 r. – 5.960 tys. zł).

Główną pozycją w dziale 753 były dochody w rozdziale 75303 – *Fundusz Ubezpieczeń Społecznych* w wysokości 449.695 tys. zł (w 2010 r. – 102.596 tys. zł). Kwota ta stanowiła zwrot środków wycofanych z OFE, w związku z realizacją art. 111a ust. 1 ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych²⁷. Przekazanie środków, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa, dotyczyło członków OFE, którzy podjęli decyzję o przejściu na emeryturę z systemu służb mundurowych i osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r., które podjęły decyzję o przejściu na wcześniejszą emeryturę i złożyły wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym. Kwota ta była wyższa od planowanej o 339.567 tys. zł (o 4.340,1%), a na jej wysokość miały wpływ m.in. dodatkowa akcja Zakładu, polegająca na przekazaniu komunikatów o nienależnie przekazanych składkach do otwartych funduszy emerytalnych, w wyniku których wycofano środki z OFE, a następnie przekazano je na dochody budżetu państwa.

²⁷ Dz. U. z 2010 r. Nr 34, poz. 189 ze zm.

Dochody w dziale 852 – *Pomoc społeczna* w kwocie 85.695 tys. zł były wyższe od ustalonych w ustawie budżetowej o 11.191 tys. zł (o 15%). Złożyły się na nie głównie dochody w rozdziale 85234 – *Fundusz Alimentacyjny w likwidacji* w kwocie 80.562 tys. zł (w 2010 r. – 103.723 tys. zł)²⁸.

W dziale 853 – *Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej* uzyskano nieplanowane dochody w kwocie 8.231 tys. zł (w 2010 r. – 5.960 tys. zł). Złożyły się na nie głównie zwroty nienależnie pobranych zasiłków i świadczeń przedemerytalnych wypłaconych przez ZUS za okres do 31 grudnia 2008 r. w wysokości 8.123 tys. zł (w rozdziale 85347 – *Renta socjalna oraz zasiłki i świadczenia przedemerytalne*).

Uzyskane w 2011 r. dochody oddziały terminowo przekazywały do Centrali, a Centrala – na rachunek dochodów budżetowych w Narodowym Banku Polskim.

W dniu 31 grudnia 2011 r. nie wystąpiły należności pozostałe do zapłaty oraz nadpłaty.

Wydatki budżetowe

Szczegółowe dane o wydatkach w części 73 przedstawiono w załączniku nr 2 do informacji.

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia realizację w 2001 r. wydatków w części 73.

W ustawie budżetowej ustalono wydatki w części 73 w wysokości 44.577.087 tys. zł. W wyniku trzech zmian dokonanych przez Ministra Finansów, plan wydatków zwiększono do 44.580.586 tys. zł, tj. o 3.499 tys. zł (o 0,0078%).

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli, zmiany planu wydatków były uzasadnione.

Poniesione w 2011 r. wydatki wyniosły 44.530.359 tys. zł, tj. 99,9% planu po zmianach i były niższe od poniesionych w ubiegłym roku o 460.958 tys. zł (o 1%).

W strukturze wydatków największy udział (95,2%) miały wydatki w dziale 753 – *Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne*, które wyniosły 42.388.491 tys. zł, tj. 99,9% planu po zmianach i były niższe o 1,3% od wydatków poniesionych w 2010 r. Wydatki w dziale 853 – *Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej* w wysokości 1.889.835 tys. zł stanowiły 4,2% ogółu wydatków. W 2011 r. wydatki w dziale 753 obejmowały:

- dotację do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w kwocie 37.513.406 tys. zł (100% planu po zmianach), z tego 249.789 tys. zł stanowiła dotacja celowa, a 37.263.617 tys. zł dotacja uzupełniająca; w 2011 r. kwota dotacji celowej była wyższa niż w roku poprzednim o 1.988 tys. zł (tj. o 0,8 pkt procentowego), co miało związek ze wzrostem wysokości świadczeń w wyniku przeprowadzonej od 1 marca 2011 r. ich waloryzacji;

²⁸ Zgodnie z art. 63 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2006 r., Nr 139, poz. 992 ze zm.), ZUS prowadzi od dnia 1 maja 2004 r. likwidację Funduszu Alimentacyjnego. Likwidator egzekwuje należności funduszu oraz reguluje jego zobowiązania powstałe przed rozpoczęciem likwidacji. Stosownie do postanowień art. 69 ust. 1, środki uzyskiwane w wyniku likwidacji funduszu podlegają przekazaniu na dochody budżetu państwa po zakończeniu każdego roku budżetowego do dnia 31 marca.

- składki na ubezpieczenia społeczne w kwocie 1.561.885 tys. zł (100% planu po zmianach), które były wyższe o 9,8% w porównaniu z rokiem poprzednim; w 2011 r. składki te refundowane były za osoby pobierające zasiłek macierzyński, przebywające na urloпах wychowawczych, a od 1 października również za nianie zatrudnione na podstawie umowy uaktywniającej zobowiązującej je do sprawowania opieki nad dziećmi do lat 3;
- świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone Zakładowi do wypłaty w kwocie 3.312.661 tys. zł (tj. 99,3% planu po zmianach), które zmniejszyły się w porównaniu z 2010 r. o 2,4%; z kwoty tej 3.286.842 tys. zł stanowiły wydatki na świadczenia, 25.703 tys. zł – wynagrodzenie Zakładu z tytułu kosztów ustalania uprawnień, wypłaty i dochodzenia nienależnie pobranych świadczeń oraz 115 tys. zł z tytułu odsetek²⁹.

Wydatki w dziale 851 – *Ochrona zdrowia*³⁰ wyniosły w 2011 r. 249.709 tys. zł, tj. 93,8% planu i obejmowały składki: za osoby pobierające renty – 141.472 tys. zł, przebywające na urloпах wychowawczych – 107.985 tys. zł oraz za nianie – 252 tys. zł. Niższe wykonanie planu miało związek ze sfinansowaniem składki na ubezpieczenie zdrowotne mniejszej niż planowano liczbie osób. Wydatki poniesione w 2011 r. były o 3,5% niższe w porównaniu z 2010 r.

Nieplanowane w ustawie budżetowej wydatki w dziale 852 – *Pomoc społeczna* wyniosły ogółem 2.324 tys. zł (w tym z tytułu odsetek – 2 tys. zł)³¹.

Wydatki w dziale 853 – Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej wyniosły w 2011 r. 1.889.835 tys. zł, tj. 99,5% planu po zmianach i były wyższe o 5,2% od wydatków poniesionych w 2010 r. Wydatki te obejmowały:

- refundacje ulg przysługujących inwalidom wojennym i wojskowym z tytułu ubezpieczenia OC i AC w kwocie 537 tys. zł;
- wypłaty rent socjalnych w kwocie 1.889.284 tys. zł, z czego 1.840.819 tys. zł stanowiły wydatki na wypłatę świadczeń przeciętnie miesięcznie dla 252 tys. osób, 48.418 tys. zł – wynagrodzenie Zakładu z tytułu kosztów ustalania uprawnień, wypłaty i dochodzenia nienależnie pobranych świadczeń oraz 47 tys. zł – odsetki; wydatki na wypłaty rent socjalnych zwiększyły się w porównaniu z 2010 r. o 5%, głównie w wyniku ich waloryzacji od 1 marca 2011 r. wskaźnikiem 103,1% oraz wzrostu liczby rent o 1,5%;

²⁹ Wydatki na świadczenia ukształtowały się na niższym poziomie (w stosunku do planu i w porównaniu z 2010 r.), przede wszystkim z powodu mniejszej liczby wypłaconych świadczeń oraz obniżenia od 1 marca 2011 r. wysokości zasiłku pogrzebowego do 4 tys. zł.

³⁰ Obejmowały składki za osoby przebywające na urloпах wychowawczych, pobierające renty na podstawie przepisów o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz członków ich rodzin oraz za nianie sprawujące opiekę nad dziećmi do lat 3.

³¹ Wypłatę świadczeń rodzinnych finansowanych ze środków budżetu państwa, od 1 września 2006 r. przejęły gminy Zakład w 2011 r. realizował jeszcze, jako zobowiązania Skarbu Państwa, wypłaty tych świadczeń przyznanych m.in. wyrokami sądów, jak również świadczenia rodzinne niewypłacone w terminie przez pracodawców, należne za okres do 31 sierpnia 2006 r.

- wypłaty zapomóg pieniężnych realizowanych przez ZUS w 2007 r. dla niektórych emerytów, rencistów i osób pobierających świadczenie przedemerytalne albo zasiłek przedemerytalny, przyznanych wyrokami sądowymi w kwocie 13 tys. zł.

W 2011 r. nie wystąpiły w Zakładzie przypadki pozostawiania środków na koniec dnia na bieżącym rachunku bankowym wydatków budżetu państwa, które podlegałyby przekazaniom w trybie określonym w § 9 ust. 1 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 20 grudnia 2010 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania budżetu państwa³².

Na koniec 2011 r. nie wykazano zobowiązań i wydatków, które nie wygasły z upływem bieżącego roku budżetowego.

Dotacje budżetowe

Dotacje w wysokości 37.513.406 tys. zł wykorzystano zgodnie z ich przeznaczeniem na uzupełnienie środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w celu zapewnienia terminowej wypłaty świadczeń. Ze środków dotacji dla FUS nie dokonywano lokat terminowych.

Zakład otrzymał ponadto dotacje na zwrot kosztów obsługi świadczeń zleconych do wypłaty ZUS w kwocie 25.703 tys. zł (rozdział 75313 – *Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty ZUS i KRUS*) i 48.418 tys. zł (rozdział 85347 – *Renta socjalna oraz zasiłki i świadczenia przedemerytalne*)³³. Wskazane kwoty były refundacją poniesionych przez Zakład kosztów zadań w ramach wydatków budżetu państwa we wskazanych rozdziałach klasyfikacji budżetowej.

Wydatki w układzie zadaniowym

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia sposób opracowania i realizację przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych budżetu zadaniowego.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych, jako dysponent części 73, w ramach funkcji 13. *Zabezpieczenie społeczne i wspieranie rodziny* zaplanował realizację w 2011 r. zadania 13.3. *Ubezpieczenia społeczne*, w którym wyodrębniono trzy podzadania:

- 13.3.7. *Wypłata świadczeń zleconych do realizacji ZUS i KRUS*, którego celem była terminowa i prawidłowa wypłata świadczeń zleconych, na co przeznaczono 5.449.822 tys. zł; jako miernik przyjęto relację kwoty wypłat odsetek za opóźnienia w przyznawaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie do kwoty wypłaconych świadczeń i założono, iż w 2011 r. osiągnie ona wartość <1% (wartość docelowa miernika nie została przekroczona);
- 13.3.11. *Zapewnienie wypłacalności świadczeń z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych* (zadanie priorytetowe), którego celem było utrzymania zdolności FUS do wypłaty świadczeń,

³² Dz. U. Nr 245, poz. 1637.

³³ Zgodnie z art. 71 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, Zakład wykonuje zadania powierzone na podstawie innych ustaw. Zadania te wykonywane są odpłatnie, na zasadach określonych w przepisach lub w umowach albo w porozumieniach zawartych z jednostkami zlecającymi.

na co przeznaczono 40.093.295 tys. zł; jako miernik przyjęto udział kwoty zaciągniętego przez FUS kredytu do kwoty wydatków Funduszu; wartość miernika ukształtowała się w 2011 r. na poziomie 0,51% (w ustawie budżetowej przyjęto 0,98%);

- *13.3.12. Przekazywanie składek na ubezpieczenia społeczne*, którego celem było zapewnienie finansowania przyszłych emerytur i rent; na jego realizację w 2011 r. planowano przeznaczyć 1.741.206 tys. zł; jako miernik przyjęto liczbę 313.248 (średnią liczbę osób uprawnionych, za które składki finansowane są z budżetu państwa); w 2011 r. składki na ubezpieczenia emerytalno-rentowe sfinansowano 313.107 osobom.

W ramach funkcji 20. *Organizacja opieki zdrowotnej i polityka zdrowotna*, zaplanowano realizację zadania 20.1. *Zapewnienie dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej*, w którym wyodrębniono podzadanie 20.1.6. *Składka na ubezpieczenia zdrowotne opłacane z budżetu państwa za osoby uprawnione*. Jego celem miało być zapewnienie, przez przekazywanie tych składek, finansowania świadczeń zdrowotnych. Na realizację podzadania planowano przeznaczyć 266.192 tys. zł. Jako miernik przyjęto średnią liczbę osób uprawnionych, za które składki finansowane są z budżetu państwa (284.714). W 2011 r. składkę sfinansowano mniejszej niż planowano liczbie osób, tj. 249.709, w związku z mniejszą niż prognozowano liczbą urodzeń, a tym samym mniejszą liczbą osób korzystających z urlopu wychowawczego.

Planując wydatki w układzie zadaniowym na 2011 r. Zakład, jako dysponent FUS, wyróżnił dwa zadania i cztery podzadania; w ciągu roku nie dokonywał w nich zmian. Na realizację zadania *Ubezpieczenia społeczne* przeznaczono środki w wysokości 162.891.149 tys. zł z planowanych 163.294.173 tys. zł, co stanowiło 99,8% planu po zmianach.

Celem zadania była *terminowa i prawidłowa wypłata świadczeń należnych z ubezpieczeń społecznych*. Cel ten miał zostać osiągnięty przez dostarczenie ich świadczeniobiorcom w wyznaczonym terminie i we właściwej wysokości. Do monitorowania przyjęto miernik stanowiący *relację kwoty wypłat odsetek za opóźnienia w przyznawaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie do kwoty wypłaconych świadczeń*. Jego wartość w 2011 r. ukształtowała się na poziomie 0,034‰, tj. niższym od przyjętego w planie po zmianach 0,037‰.

Na realizację zadania *Obsługa administracyjna* przeznaczono w 2011 r. 3.781.641 tys. zł, z planowanych 3.791.854 tys. zł, co stanowi 99,7% planu po zmianach. Jego celem była *obsługa wypłaty świadczeń z FUS*. Cel miał być osiągnięty przez zabezpieczenie środków na sfinansowanie kosztów działalności związanych z realizacją zadań zapewniających prawidłowe funkcjonowanie FUS. Do monitorowania wykorzystano miernik będący relacją kwoty odpisu środków na działalność ZUS łącznie z wynagrodzeniem płatników składek wypłacających w imieniu ZUS świadczenia z ubezpieczenia chorobowego, do kwoty pozostałych wydatków FUS. W 2011 r. jego wartość (2,3%) ukształtowała się na poziomie planowanym.

Planując wydatki Funduszu Emerytur Pomostowych na 2011 r. w układzie zadaniowym wyróżniono dwa zadania i dwa podzadania.

Na realizację zadania *Ubezpieczenia społeczne* przeznaczono w 2011 r. 116.456 tys. zł z planowanych 166.149 tys. zł (70,1%). Jego celem była *terminowa i prawidłowa wypłata świadczeń* z FEP, przez dostarczenie ich świadczeniobiorcom w wyznaczonym terminie i we właściwej wysokości. Do monitorowania wykorzystano miernik będący relacją kwoty wypłat odsetek za opóźnienia w przyznawaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie do kwoty wypłaconych świadczeń. Osiągnięta wartość miernika (0,01%) była zgodna z planowaną.

Na realizację zadania *Obsługa administracyjna* przeznaczono w 2011 r. 1.573 tys. zł (100% planu). Jego celem była *obsługa wypłaty świadczeń z FEP*, przez zabezpieczenie środków na pokrycie kosztów realizowanych zadań zapewniających prawidłowe funkcjonowanie FEP. Do monitorowania wykorzystano miernik będący relacją kwoty odpisu środków na działalność ZUS do kwoty pozostałych wydatków FEP. W 2011 r. wartość miernika wyniosła 1,4%, przy planowanej 0,9%. Wynikało to z ukształtowania się, na niższym poziomie, wydatków na świadczenia, przy kosztach poniesionych w wysokości określonej w planie.

4. Wykonanie planów finansowych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i funduszy celowych

4.1. Wykonanie planu finansowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

Przychody i koszty

Dane o wykonaniu planu przychodów i kosztów ZUS przedstawiono w tabeli stanowiącej załącznik nr 3 do informacji.

Plan finansowy Zakładu zamieszczony został w ustawie budżetowej. Przychody ogółem zaplanowano w wysokości 4.348.253 tys. zł, koszty – 4.167.322 tys. zł, a nakłady na budowę, ulepszenie i zakup środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych – 483.256 tys. zł. Wynik brutto i netto³⁴ określono w kwocie 180.931 tys. zł.

W przepisach prawa rangi ustawowej nie wskazano trybu ewentualnych zmian w planie finansowym ZUS (po jego włączeniu do ustawy budżetowej). Zgodnie z art. 74 ust. 3 pkt 8 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, do zadań Zarządu Zakładu należy sporządzanie planu finansowego, natomiast jego zatwierdzanie należy, stosownie do art. 75 ust. 2 pkt 4 ustawy, do wyłącznych kompetencji Rady Nadzorczej. Dla zatwierdzania zmian wykorzystywany był tryb analogiczny, jak dla zatwierdzenia samego planu finansowego. Ministerstwo Finansów podzieliło w piśmie z 22 marca 2010 r. stanowisko Prezesa ZUS, którego zdaniem zmiany winny być przygotowywane i zatwierdzane w obowiązującym dotychczas trybie.

W wyniku dwóch zmian dokonanych przez Zarząd ZUS, zmniejszono przychody o 27.757 tys. zł (o 0,6%), zwiększając jednocześnie koszty według rodzaju o 99.265 tys. zł (o 2,4%).

W 2011 r. przychody zrealizowano w kwocie 4.427.129 tys. zł, co stanowiło 101,8% planu według ustawy budżetowej i 102,5% planu finansowego Zakładu po zmianach.

Uzyskane przychody były o 24.692 tys. zł (o 0,6%) wyższe od przychodów uzyskanych w 2010 r. Podstawowym składnikiem przychodów był odpis z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych dla ZUS, który wynosił 3.773.570 tys. zł, co stanowiło 100% planu według ustawy budżetowej oraz planu Zakładu po zmianach. Stanowił on 85,2% wszystkich przychodów. Pozostałymi składnikami przychodów były: odpis z Funduszu Emerytur Pomostowych – 1.573 tys. zł (0,04% przychodów), przychody z tytułu poboru i dochodzenia składek – 285.127 tys. zł (6,4%), przychody z tytułu zwrotu kosztów obsługi świadczeń – 202.790 tys. zł (4,6%), przychody finansowe – 43.273 tys. zł³⁵ (1%), pozostałe przychody – 113.458 tys. zł³⁶ (2,6%) oraz przychody nieplanowane – 7.345 tys. zł (0,16%). Wykonanie wszystkich przychodów było wyższe

³⁴ Wynik netto = wynik brutto minus obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego (dla ZUS – 0 zł).

³⁵ Według sprawozdania Rb-ZUS przychody finansowe wynosiły 44.255 tys. zł, z tego odsetki – 43.273 tys. zł i inne nieplanowane przychody – 982 tys. zł.

³⁶ Według sprawozdania Rb-ZUS pozostałe przychody wynosiły 119.814 tys. zł, z tego planowane – 113.458 tys. zł oraz nieplanowane pochodzące z dotacji stanowiących zwrot środków w związku z realizacją projektów z udziałem środków unijnych – 6.356 tys. zł.

od wielkości planowanych. Najwyższe wykonanie dotyczyło przychodów finansowych (144,2%) i pozostałych przychodów (135,3%). Na przychody finansowe składają się odsetki, z których dominujące były: odsetki od środków na rachunkach bieżących i rachunkach bankowych lokat krótkoterminowych – 20.121 tys. zł, odsetki uzyskane (wycofane) od OFE – 16.172 tys. zł i odsetki od długoterminowych papierów wartościowych – 4.467 tys. zł. Na pozostałe przychody składały się głównie: przychody z tytułu zwrotu kosztów egzekucyjnych (59.731 tys. zł), wynagrodzenie za terminowe wpłacanie podatku (34.642 tys. zł), przychody z tytułu dzierżawy oraz najmu budynków i lokali (4.091 tys. zł) i otrzymane odszkodowania, kary i grzywny od osób prawnych (4.567 tys. zł).

W 2011 r. środki Zakładu lokowano w 11 bankach (395 lokat). Kwoty lokat zawierały się w granicach od 2.300 tys. zł do 200.000 tys. zł, a oprocentowanie od 2,7% do 5,8%. Okresy lokowania były zróżnicowane od jednodobowych (271 lokat) do 33 dniowych (jedna lokata). Odsetki od lokaty wynosiły od 198,49 zł do 859,2 tys. zł, a odsetki całkowite 19.796,8 tys. zł. W poszczególnych miesiącach zawierano od 27 do 36 lokat. Nie stwierdzono, aby lokowanie środków spowodowało opóźnienia w płatnościach i w realizacji zadań.

Koszty ogółem Zakładu w 2011 r. z amortyzacją według stawek wyniosły 4.015.416 tys. zł³⁷ i były niższe o 3,7% od planu według ustawy budżetowej i o 5,9% od planu Zakładu po zmianach.

Struktura kosztów ogółem działalności bieżącej (z amortyzacją według stawek) nie zmieniła się w porównaniu z 2010 r. W strukturze kosztów według rodzaju (4.010.783 tys. zł), wartości (wykonanie) wszystkich składników (oprócz amortyzacji) były niższe od wielkości ujętych w planie finansowym Zakładu na 2011 r. Największymi składnikami kosztów według rodzaju były: wynagrodzenia (2.055.389 tys. zł) – 51,2%, usługi obce (1.024.638 tys. zł) – 25,5%, ubezpieczenia społeczne i inne (399.099 tys. zł) – 10% i amortyzacja (337.691 tys. zł) – 8,4%, które razem stanowiły 95,1% kosztów. Pod względem wielkości kwot pomniejsze były koszty: materiałów i energii (106.872 tys. zł) – 2,7%, z tytułu podatków i opłat (56.200 tys. zł) – 1,4% i pozostałe (30.894 tys. zł) – 0,8%.

Odnotowano, tak jak w wyniku kontroli wykonania planu za rok poprzedni, różnice w prezentacji planu finansowego ZUS na 2011 r., przyjętego przez Zarząd i zatwierdzonego przez Radę Nadzorczą (zarówno planu pierwotnego, jak i jego dwóch korekt), w porównaniu z załącznikiem nr 70 do rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 12 marca 2010 r. w sprawie szczegółowego sposobu, trybu i terminów opracowania materiałów do projektu ustawy budżetowej na rok 2011³⁸ oraz ustawy budżetowej na rok 2011. Różnice stwierdzono również w prezentacji sprawozdania z realizacji planu finansowego ZUS w 2011 r., przygotowanego dla Zarządu ZUS i Rady Nadzorczej, w porównaniu ze sprawozdaniem Rb-ZUS, przedłożonym Ministrowi Finansów.

³⁷ Według sprawozdania Rb-ZUS koszty ogółem wyniosły 4.015.411 tys. zł.

³⁸ Dz. U. Nr 42, poz. 245.

Sprawozdania różnią się kwotami przychodów i kosztów ogółem, co wynika z różnych sposobów prezentacji przychodów i kosztów nieplanowanych oraz uwzględniania zysków i strat nadzwyczajnych. Mimo braku regulacji prawnych nakazujących utrzymanie pełnej zgodności planów finansowych, Zakład – zdaniem NIK – powinien opracować jednolity sposób prezentacji planu i sprawozdań w oparciu o ustawę budżetową. NIK po kontroli wykonania budżetu państwa w 2010 r. sformułowała wniosek o ujednoczenie prezentacji planu finansowego.

W związku z osiągnięciem w 2011 r. przychodów wyższych od kosztów, wynik finansowy (netto) Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wyniósł 411.720 tys. zł.

Zatrudnienie i wynagrodzenia

Dane o zatrudnieniu i wynagrodzeniach przedstawiono w tabeli stanowiącej załącznik nr 4 do informacji.

W 2011 r. wykonanie wydatków na wynagrodzenia w ZUS wyniosło 2.039.810 tys. zł, co stanowiło 99,9% planu (2.042.130 tys. zł) oraz 100,5% wykonania w 2010 r. (2.030.126 tys. zł). W 2011 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, przekroczono kwoty wypłaconych wynagrodzeń. Zgodnie z art. 44 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 26 listopada 2010 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej³⁹, wielkość wynagrodzeń w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych w 2011 r. nie mogła przekroczyć wielkości wynagrodzeń z 2010 r. Przyczyną przekroczenia wypłaconych wynagrodzeń w 2011 r. było wypłacenie nagród jubileuszowych i jednorazowych odpraw emerytalnych w kwocie wyższej o 10.893,9 tys. zł w stosunku do 2010 r.

Przeciętne zatrudnienie w ZUS w 2011 r. w osobach (w przeliczeniu na pełne etaty) wyniosło 46.230,83 i było niższe o 520,04 etatów w stosunku do 2010 r. (46.750,87).

Przeciętne zatrudnienie w Centrali ZUS wyniosło 1.374,88 etatów⁴⁰ i w stosunku do 2010 r. zwiększyło się o 26,25 etatów. W oddziałach ZUS zatrudnienie zmniejszyło się o 524,98 etatów do 43.961,29 etatów (o 1,2%). W orzecznictwie lekarskim stan zatrudnienia zmniejszył się o 21,25 etatów do 889 etatów (o 2,4%). W Zarządzie ZUS na koniec 2011 r. zatrudnionych było 5 osób.

Przeciętne wynagrodzenie w ZUS w 2011 r. wyniosło 3.676,86 zł i w stosunku do 2010 r. wzrosło o 58,16 zł (o 1,6%).

W Centrali ZUS przeciętne wynagrodzenie wyniosło 5.974,76 zł i w stosunku do 2010 r. zmniejszyło się o 119,31 zł (o 2%). Przeciętne wynagrodzenie w oddziałach ZUS w 2011 r. wyniosło 3.519,44 zł i w porównaniu z 2010 r. wzrosło o 61,84 zł (o 1,8%), zaś w orzecznictwie lekarskim wzrosło o 77,01 zł do 7.813,22 zł (o 1%).

³⁹ Dz. U. z 2010 r. Nr 238, poz. 1578.

⁴⁰ Łącznie z Zarządem ZUS.

W 2011 r. przeciętne wynagrodzenie w Centrali ZUS było wyższe od wynagrodzenia w oddziałach ZUS o 2.455,32 zł (o 69,8%). Przeciętne wynagrodzenie Zarządu zwiększyło się o 947,83 zł, z 18.852,11 zł w 2010 r. do 19.799,94 zł w 2011 r. (o 5%). Wynikało to ze zmian w składzie Zarządu⁴¹.

W 2011 r. 47.418 pracownikom wypłacono nagrody w łącznej wysokości 318.406,9 tys. zł. Wysokość przeciętnej nagrody przypadającej na jeden etat, z uwzględnieniem wszystkich tytułów nagród (oprócz nagrody z Zakładowego Funduszu Nagród) wynosiła 4.510,83 zł. Nagrody wypłacono na podstawie § 11 pkt 1 i 2 Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy dla pracowników ZUS.

W 2011 r. za godziny nadliczbowe wypłacono wynagrodzenie w wysokości 17.414,6 tys. zł. Średnia kwota przypadająca na jedną osobę, spośród tych które otrzymały wynagrodzenie za godziny nadliczbowe, wynosiła 1.263,85 zł.

Działalność inwestycyjna Zakładu Ubezpieczeń Społecznych⁴²

Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie planowanie zadań inwestycyjnych.

Zarząd ZUS przyjął uchwałą nr 70 z 28 września 2010 r. *Plan rzeczowo-finansowy działalności ZUS w zakresie budowy i zakupów środków trwałych na 2011 r.* na kwotę ogółem 483.256 tys. zł z podziałem na 5 grup zadań⁴³. Kwota ta była identyczna z wielkością nakładów na budowę, ulepszenie i zakup środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych planowanej w ustawie budżetowej na rok 2011. Do uchwały załączono wykazy zadań dla grup: I, IV i V oraz wykazy podgrup dla grupy II i III. Wykaz zadań dla grupy III został podpisany przez Członka Zarządu ZUS wraz z jego korektą dopiero 2 marca 2011 r., a wykazy zadań grupy II – 17 marca 2011 r. Planowana kwota ogółem nie uległa zmianie do końca 2011 r. Zmieniły się planowane kwoty dla grup III, IV i V.

Plan wielokrotnie zmieniano pod względem liczby zadań i planowanych kwot na ich realizację. Według stanu na 31 grudnia 2011 r. przewidywał 491 zadań, tj. o 57,9% więcej niż pierwotnie planowano. Nowe zadania, wprowadzone w 2011 r., stanowiły 71,4% liczby zadań pierwotnie planowanych. Dokonane zmiany (łącznie 576) polegały m.in. na zwiększeniu dla 107 i zmniejszeniu dla 212 zadań planowanej kwoty, a także odstąpieniu od 33 i utworzeniu 210 nowych zadań. Zmiany nie objęły jedynie 105 pierwotnie planowanych zadań.

⁴¹ Zgodnie z art. 74 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w skład Zarządu Zakładu wchodzi Prezes oraz od 2 do 4 członków.

⁴² W ramach *Planu rzeczowo-finansowego ZUS w zakresie budowy i zakupów środków trwałych (...)*.

⁴³ Klasyfikacja zadań inwestycyjnych w ZUS: grupa I – zadania budowlane zmierzające do zwiększenia powierzchni netto, grupa II – zadania budowlane niezmiernające do zwiększenia powierzchni netto, grupa III – zakupy niescentralizowane maszyn, urządzeń, środków transportowych i innych rzeczy oraz wartości niematerialnych i prawnych, grupa IV – zakupy scentralizowane maszyn i urządzeń, środków transportowych i innych rzeczy oraz wartości niematerialnych i prawnych (bez Kompleksowego Systemu Informatycznego) i grupa V – zakupy scentralizowane maszyn, urządzeń i innych rzeczy oraz wartości niematerialnych dla KSI.

Należy podkreślić, że w porównaniu z rokiem poprzednim, liczba zmian w planie na 2011 r. wzrosła ze 179 do 576, czyli ponad trzykrotnie.

Plan zrealizowano w 2011 r. w kwocie 434.049 tys. zł, tj. w 89,8%. Pod względem wykorzystania środków, wykonanie zawierało się w poszczególnych grupach od 56,8% do 96,4%. Najniższe, spośród pięciu grup zadań, wykorzystanie środków odnotowano w grupie II – wynosiło 24.159 tys. zł (56,8%).

Zamówienia publiczne

Zakład zrealizował 709 zamówień na kwotę 90.155,6 tys. zł, w tym 174 na roboty budowlane, 282 na dostawy i 253 na usługi, których wartość przekraczała wyrażoną w złotych równowartość 14 tys. euro, a była mniejsza od kwot określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 11 ust. 8 ustawy – Prawo zamówień publicznych. Ponadto zrealizował 135 zamówień o wartości równej lub przekraczającej kwoty określone w przepisach wydanych na podstawie art. 11 ust. 8 przytoczonej ustawy o wartości 630.867,1 tys. zł, z czego większość (98) stanowiły przetargi nieograniczone (przeprowadzono też dwa przetargi ograniczone i 35 postępowań w trybie z wolnej ręki).

Na podstawie doboru celowego (znaczących kwot wydatków w 2011 r.) z zestawienia umów zawartych od 1 stycznia do 31 grudnia 2011 r. zawierającego 107 umów wybrano do badania sześć zakupów, na które wydatkowano w 2011 r. 48.533,9 tys. zł, co stanowiło 10,6% realizowanych przez Zakład w 2011 r. umów w zakresie budowy i zakupów środków trwałych. W badanej próbie nie stwierdzono przypadków naruszenia przepisów ustawy – Prawo zamówień publicznych, które miałyby wpływ na wyniki postępowania. Nie stwierdzono zakupów niecelowych, opóźnionych dostaw ani nieterminowych płatności za towary i usługi, skutkujące zapłaceniem odsetek lub kar umownych. Zakupy były wcześniej ujęte w planie finansowym Zakładu na 2011 r.

Przypadki naruszenia przepisów ustawy – Prawo zamówień publicznych miały natomiast miejsce w wypadku projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej. W 2011 r. Zakład brał udział w realizacji projektów pn. *Poprawa jakości usług świadczonych przez ZUS na rzecz przedsiębiorców (POKL)* oraz *Platforma usług elektronicznych dla klientów ZUS (PUE) (POIG 7.13)*. W ramach pierwszego projektu zawarto 179 umów na kwotę 10.554,8 tys. zł. Ich zaawansowanie finansowe w 2011 r. wynosiło 1.701,3 tys. zł. W ramach drugiego projektu zawarto 11 umów o wartości 54.764,9 tys. zł, przy czym kwota realizacji w 2011 r. wynosiła 18.027,9 tys. zł.

W związku z naruszeniem ustawy – Prawo zamówień publicznych, Władza Wdrażająca Programy Europejskie⁴⁴ naliczyła korekty w dofinansowaniu dwóch umów realizowanych

⁴⁴ Jednostka podlegała Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji, a od 27 listopada 2011 r. – Ministrowi Cyfryzacji i Administracji.

w 2011 r. w ramach projektu *Platforma usług elektronicznych dla klientów ZUS (PUE) (POIG 7.13)*. W wypadku pierwszej z nich, kwota naliczonej korekty wyniosła 640,2 tys. zł, z czego Zakład zwrócił 495,5 tys. zł, a kwotę 142 tys. zł uwzględnił we wnioskach o płatność (według stanu na 31 grudnia 2011 r.). Naliczono też 81,4 tys. zł tytułem odsetek od zwróconej kwoty. Przyczyną jej naliczenia było naruszenie przez Zakład art. 7 ust. 1 i art. 22 ust. 2 przytoczonej ustawy, przez określenie warunków udziału w postępowaniu w sposób, który mógłby utrudnić uczciwą konkurencję oraz niezapewnienie zasad równego traktowania wykonawców. Stwierdzono również naruszenie przez Zakład art. 49 ust. 2 i 3 ustawy, przez ustalenie krótszych niż ustawowe terminów składania ofert oraz wniosków o dopuszczenie do udziału w postępowaniu. W wypadku drugiej umowy kwota korekty wynosiła 905,1 tys. zł, z czego 290,2 tys. zł uwzględniono we wnioskach o płatność (według stanu na 31 grudnia 2011 r.). Przyczyną było naruszenie polegające na ustaleniu krótszych niż ustawowe terminów do składania ofert lub wniosków o dopuszczenie do udziału w postępowaniu, w sytuacji gdy nie zachodziła pilna potrzeba udzielenia zamówienia (dla tej korekty nie naliczono odsetek).

W wypadku wspomnianych umów, Zakład nie mógł uzyskać zwrotu 1.545,4 tys. zł poniesionych kosztów i dodatkowo zapłacił 81,4 tys. zł z tytułu naliczonych odsetek od zwróconej korekty, przy czym kwota 1.009,1 tys. zł (wraz z odsetkami) dotyczyła 2011 r.

Zdaniem Najwyższej Izby Kontroli, przeprowadzając wskazane postępowania Zakład powinien uwzględnić zarówno przepisy prawa krajowego, jak i rekomendacje beneficjentów w zakresie udzielania zamówień w ramach projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej.

Plan finansowy Centrali ZUS

Plan Finansowy Centrali ZUS na 2011 r. określał przychody w wysokości 289,4 tys. zł oraz koszty działalności bieżącej w kwocie 440.792,8 tys. zł. W ciągu roku dokonano 25 zmian w planie, zwiększając koszty działalności bieżącej do 522.850 tys. zł. Najwięcej zmian (19) dotyczyło zwiększenia kosztów wynagrodzeń – z 19.666,6 tys. zł do 93.692,6 tys. zł i składek na ubezpieczenia społeczne – z 3.202,3 tys. zł do 14.079,6 tys. zł. Zmiany te, jak wyjaśniono, wynikały z dostosowania, zgodnie z decyzją Prezesa ZUS, planu do przekazywanych kwartalnie środków na wynagrodzenia.

W ocenie NIK, dostosowywanie planu finansowego do wysokości otrzymywanych środków wskazuje na brak przejrzystości w planowaniu środków w Centrali ZUS. Plan finansowy ZUS składa się z planów jednostkowych oddziałów terenowych i Centrali i powinien określać zaplanowane roczne koszty działalności, a w szczególności koszty wynagrodzeń.

Przychody planowane w Centrali ZUS zrealizowano w wysokości 333,6 tys. zł, co stanowiło 115,3% planu. Głównym źródłem przychodów była dzierżawa oraz najem budynków i lokali – 158,6 tys. zł, sprzedaż usług – 69,1 tys. zł, zysk ze zbycia niefinansowych aktywów trwałych – 46,4 tys. zł oraz wynagrodzenia za terminowe wpłacanie podatku – 31,4 tys. zł. Centrala ZUS

uzyskała ponadto nieplanowane dochody w wysokości 10.131,9 tys. zł, z tego z tytułu dotacji związanych z realizacją projektów unijnych – 6.328,2 tys. zł oraz innych przychodów operacyjnych – 3.324,5 tys. zł, na które składały się głównie odszkodowania, kary i grzywny – 3.292 tys. zł.

Koszty działalności bieżącej Centrali ZUS w 2011 r. wyniosły 446.097,4 tys. zł (85,3% planu). Głównymi pozycjami kosztów były: usługi przetwarzania danych – 219.841,3 tys. zł (86,7% planu), wynagrodzenia osobowe – 99.969,2 tys. zł (106,7% planu) oraz zakup usług pocztowych i bankowych – 42.064 tys. zł (98,6% planu) i telekomunikacyjnych – 13.694,9 tys. zł (62,5% planu).

Uwagi Najwyższej Izby Kontroli dotyczą niskiego stopnia wykonania planu zadań budowlanych w Centrali ZUS. Z zaplanowanych siedmiu zadań o wartości 1.184,3 tys. zł poniesiono koszty realizacji sześciu na kwotę 259,5 tys. zł, z tego w całości zrealizowano tylko dwa na kwotę 134,2 tys. zł⁴⁵. Dla czterech zadań sporządzono dokumentację projektową za kwotę 125,3 tys. zł⁴⁶. Jedno zadanie⁴⁷ przeniesiono do realizacji na 2012 r. z powodu braku uzgodnień z Konserwatorem Zabytków.

Oplaty za abonament radiowo-telewizyjny

W 2011 r. w ewidencji majątku Oddziałów ZUS pozostawało 4410 odbiorników radiowych i telewizyjnych. Na opłaty abonamentowe wydatkowano 382,3 tys. zł. W 2011 r. w Centrali ZUS (obejmującej obiekty w Warszawie i Centralny Ośrodek Szkolenia w Osuchowie) prawidłowo obliczono oraz terminowo dokonano wpłaty abonamentu radiowo-telewizyjnego w wysokości 28,9 tys. zł za używanie 380 odbiorników radiowych i telewizyjnych. Za 30 odbiorników radiowych i 17 odbiorników telewizyjnych nie dokonano zapłaty abonamentu, gdyż jak wyjaśniono były one niesprawne (przechowywane były w magazynie, z przeznaczeniem do likwidacji). Nieprowadzenie bieżąco napraw lub likwidacji niesprawnych odbiorników radiowo-telewizyjnego, nie pozwala na dokonanie oceny wywiązywania się z obowiązku zapłaty abonamentu od wszystkich odbiorników znajdujących się w Centrali ZUS.

Wydatki na działalność szkoleniową

W 2011 r. na działalność szkoleniową zaplanowano wydatki w wysokości 6.861,1 tys. zł, które w planie po zmianach zmniejszono do 4.228,5 tys. zł (o 38,4%). Koszty szkoleń pracowników w 2011 r. wyniosły 2.961,4 tys. zł i w porównaniu z 2010 r. wzrosły o 970,6 tys. zł (o 32,8%). Badaniami objęto szkolenia, na które wydatkowano dla podmiotów zewnętrznych 623,3 tys. zł,

⁴⁵ Wykonanie instalacji zasilania trójfazowego dla zapewnienia komfortu cieplnego holu głównego oraz pomostów i podestów; montaż szlabanu.

⁴⁶ Wykonanie w budynku Centrali ZUS instalacji trójfazowego zasilania w pomieszczeniach technicznych i instalacji zabezpieczenia prawidłowego funkcjonowania obwodów zasilania energetycznego, systemu telewizji dozorowej w COS w Osuchowie oraz zmodernizowanie systemu sygnalizacji pożaru, systemu telewizji dozorowej, klimatyzacji w budynku poligrafii.

⁴⁷ Montaż przeciwpożarowych wyłączników w budynkach o kubaturze ponad 1 tys. m³ w Centralnym Ośrodku Szkolenia w Osuchowie.

adresowane w większości do kadry kierowniczej Centrali ZUS. Służyły one w dużym stopniu, jak wyjaśniono, kształtowaniu umiejętności interpersonalnych i menedżerskich, a konieczność ich prowadzenia miała m.in. związek z przeprowadzonymi w 2010 r. badaniami kultury organizacyjnej, które wykazało potrzebę uzupełnienia poziomu kompetencji kadry kierowniczej. Rozłożenie w czasie poszczególnych szkoleń, liczba uczestniczących w nich pracowników oraz wysokość ponoszonych kosztów, wskazuje – zdaniem Najwyższej Izby Kontroli – na potrzebę opracowania i przyjęcia przez Zarząd zasad pozwalających na dokonanie oceny przydatności i efektywności szkoleń w zakresie kształtowania umiejętności interpersonalnych i menadżerskich.

Zobowiązania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

Zobowiązania w dniu 31 grudnia 2011 r. wyniosły 1.086.544,3 tys. zł. W porównaniu ze stanem na dzień 31 grudnia 2010 r. wzrosły o 4,2%. Dotyczyły one: dostaw i usług – 339.550,9 tys. zł, składek pobranych przez ZUS i nieprzekazanych (głównie do FUS) – 370.552,4 tys. zł, składek odprowadzanych od pracowników – 126.875,6 tys. zł, Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych – 100.522,3 tys. zł, wynagrodzeń – 104.874,8 tys. zł, podatków i opłat – 29.259,2 tys. zł, opłat na PFRON – 2.146,3 tys. zł oraz innych tytułów - 12.762,8 tys. zł.

Zobowiązania wymagalne wyniosły 2,3 tys. zł i dotyczyły dostaw i usług powstałych w Centrali ZUS.

Zobowiązania Centrali ZUS wynosiły w dniu 31 grudnia 2011 r. 265.463,3 tys. zł i dotyczyły: dostaw i usług – 248.307,8 tys. zł, podatków, ceł, ubezpieczeń i innych świadczeń – 7.436,6 tys. zł, wynagrodzeń – 4.748,9 tys. zł, funduszy specjalnych – 2.247,9 tys. zł, innych zobowiązań – 2.049,6 tys. zł oraz zobowiązań wewnątrzzakładowych – 672,5 tys. zł.

Kwota zaewidencjonowanych i zapłaconych odsetek w Centrali ZUS w 2011 r. wyniosła 68,9 tys. zł, z tego odsetek od korekt finansowych z tytułu rozliczeń realizacji Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka – 42,6 tys. zł, odsetek wypłaconych pracownikom ZUS z tytułu wynagrodzeń zasądzonych wyrokami sądowymi – 25,2 tys. zł oraz odsetek z tytułu przekazywanych do FUS składek ZUS – 1,1 tys. zł.

Należności Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

Należności w dniu 31 grudnia 2011 r. wyniosły 63.457,1 tys. zł, w tym w Centrali ZUS – 2.509,1 tys. zł. Należności wymagalne wyniosły 8.690,6 tys. zł, w tym w Centrali ZUS 2.482,1 tys. zł. Stan należności Zakładu, wykazany w sprawozdaniu Rb-N, był zgodny ze stanem wykazany w kwartalnych sprawozdaniach o stanie należności z 44 oddziałów ZUS.

Należności wymagalne dotyczyły opłat za udzielenie przez ZUS informacji komornikom – 1.499 tys. zł, opłat za wynajem wolnych powierzchni na prowadzenie bufetów, kiosków i punktów sprzedaży wydawnictw fachowych oraz rozliczenia opłat za centralne ogrzewanie, wodę i energię elektryczną – 2.767 tys. zł, zwrotu kosztów zastępstwa procesowego i kosztów

sądowych – 2.744 tys. zł, pozostałych należności z tytułu sprzedaży materiałów, innych usług i składników majątku – 1.680,6 tys. zł.

Należności Centrali ZUS w dniu 31 grudnia 2011 r. wynosiły 2.509,1 tys. zł, z tego wymagalne z tytułu rozrachunków z kontrahentami – 2.482,1 tys. zł.

Sprawozdania (kwartalne) Rb-Z o stanie zobowiązań według tytułów dłużnych oraz poręczeń i gwarancji oraz (kwartalne) Rb-N o stanie należności i wybranych aktywach finansowych zostały terminowo złożone w Głównym Urzędzie Statystycznym.

W 2011 r. w Zakładzie nie dokonywano umorzeń, odroczeń terminów płatności lub rozłożeń na raty należności oraz nie występowały należności przedawnione.

Prewencja rentowa i wypadkowa

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia działania podejmowane przez Zakład w zakresie prewencji rentowej, mimo objęcia rehabilitacją leczniczą o 679 osób (0,9%) mniej niż w 2010 r. Również pozytywnie ocenia działania podejmowane w ramach prewencji wypadkowej, mimo wydatkowania kwot niższych od zaplanowanych.

W planie finansowym Funduszu Ubezpieczeń Społecznych ustalono wydatki na prewencję rentową w wysokości 174.000 tys. zł, tj. o 9.246 tys. zł (o 5,6%) wyższe od wykonania w 2010 r. Zakład wykorzystał 166.735 tys. zł, tj. 95,8% zaplanowanych środków. Na rehabilitację (wraz z opłatą miejscową i zwrotem kosztów przejazdu) wydatkowano 166.438 tys. zł (95,8% planu), a na zakup usług pozostałych (badania i analiza przyczyn niezdolności do pracy i inne działania prewencyjne) – 297 tys. zł (89,2 planu).

W 2011 r. rehabilitacją leczniczą objęto 73.828 osób, czyli o 679 osób (o 0,9%) mniej, niż w 2010 r. W strukturze objętych rehabilitacją największą grupę stanowiły osoby po rehabilitacji narządu ruchu – 50.037 (67,8%) i narządu ruchu w systemie ambulatoryjnym – 8.490 (11,5%) oraz osoby po rehabilitacji układu krążenia – 6.951 (9,4%). W latach 2010-2011 wzrosła liczba osób objętych rehabilitacją narządów ruchu – o 950 osób (o 1,9%), układu krążenia monitorowanego telemedycznie (metodą ambulatoryjną) – o 233 osoby (o 167,6%). Wzrosła też liczba kobiet objętych rehabilitacją po operacji gruczołu piersiowego – o 146 osób (o 44,1%). W 2011 r. odnotowano zmniejszenie się liczby osób po rehabilitacji m.in.: układu krążenia – o 802 osoby (o 10,3%), narządu ruchu metodą ambulatoryjną – o 630 osób (o 6,9%) oraz układu oddechowego – o 190 osób (o 8,7%).

Koszty leczenia rehabilitacyjnego w 2011 r. wyniosły 157.144 tys. zł (w 2010 r. – 155.357 tys. zł). Średni koszt leczenia, który w 2011 r. wyniósł 2.129 zł i był o 2,1% wyższy niż w 2010 r. Kształtował się w granicach od 1.483 zł dla rehabilitacji narządu ruchu metodą ambulatoryjną do 3.615 zł dla rehabilitacji narządu ruchu po zabiegach artroskopowych.

W 2011 r. średni koszt osobodnia w ośrodku rehabilitacyjnym wyniósł 93 zł i był o 1,60 zł wyższy niż w 2010 r. Wahał się od 89 zł dla rehabilitacji narządu ruchu metodą ambulatoryjną do 151 zł dla rehabilitacji narządu ruchu po zabiegach artroskopowych.

W planie finansowym Funduszu na prewencję wypadkową przeznaczono 3.500 tys. zł – wydatkowano 3.240 tys. zł (92,6%). Niższe wykonanie wynikało głównie z wydatkowania niższych kwot na upowszechnianie wiedzy o zagrożeniach powodujących wypadki przy pracy i choroby zawodowe oraz sposobach przeciwdziałania tym zagrożeniom.

Egzekucja należności

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia rozszerzenie zakresu działań egzekucyjnych w 2011 r., zwraca jednak uwagę na wzrost zarówno liczby niezrealizowanych tytułów jak i kwot nimi objętych.

W 2011 r. łączna liczba tytułów skierowanych do załatwienia we wszystkich rodzajach egzekucji wynosząca 8.305,1 tys., w porównaniu z 2010 r. zwiększyła się o 530,4 tys. (o 6,8%), a kwoty objęte tytułami wynoszące 7.206.547 tys. zł – o 1.184.421 tys. zł (o 19,7%).

Porównanie liczby niezrealizowanych tytułów wykonawczych w dniu 31 grudnia lat 2010-2011⁴⁸ wskazuje, że liczba takich tytułów zwiększyła się z 11.171,4 tys. do 14.073,1 tys., czyli o 2.901,7 tys. (o 26%), a kwoty nimi objęte z 9.385.861 tys. zł do 11.424.943 tys. zł, tj. o 2.039.082 tys. zł (o 21,7%), w tym w wypadku należności na:

- ubezpieczenia społeczne – liczba tytułów zwiększyła się o 998 tys. (o 24,4%), a kwoty objęte nimi o 1.334.892 tys. zł (o 18,8%);
- ubezpieczenie zdrowotne – liczba tytułów zwiększyła się o 1.130,1 tys. (o 27,6%), a kwoty objęte nimi o 568.030 tys. zł (o 32%);
- Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych – liczba tytułów zwiększyła się o 771,5 tys. (o 25,9%), a kwoty objęte nimi o 134.543 tys. zł (o 25,4%);
- Fundusz Emerytur Pomostowych – liczba tytułów zwiększyła się o 2,1 tys. (o 277,7%), a kwoty objęte nimi o 1.617 tys. zł (o 239,8%).

Wzrost liczby niezrealizowanych tytułów wykonawczych i kwot nimi objętych był – jak wyjaśniano – bezpośrednim skutkiem rozszerzenia zakresu wdrożonych w 2011 r. działań egzekucyjnych. Działania te w znacznym stopniu dotyczyły też płatników, których zaległości (za okres sprzed 2011 r.) objęte już były na koniec 2010 r. tytułami i zajęciami pozostającymi nadal w realizacji, głównie z uwagi na ograniczony majątek dłużników, trudności z dotarciem

⁴⁸ Dotyczy tytułów egzekucyjnych na należności na ubezpieczenie społeczne powstałe do końca 1998 r. oraz na należności na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne oraz Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych i Fundusz Emerytur Pomostowych.

do nich, wyjazdy zagraniczne, przebywanie poza miejscem zameldowania, czy też zbiegi egzekucyjne⁴⁹.

Najwyższa Izba Kontroli po raz kolejny odnotowała obniżenie wskaźnika efektywności egzekucji.

W latach 2010-2011, wskaźnik efektywności egzekucji prowadzonej przez oddziały ZUS obniżył się o 3,6 pkt procentowego, w tym dla należności Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – o 3,8 pkt, zaś należności na ubezpieczenie zdrowotne – o 5,4 pkt. Natomiast dla egzekucji należności Funduszu Pracy i Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych wskaźnik ten wzrósł o 33,4 pkt, a dla Funduszu Emerytur Pomostowych – wzrósł o 3,2 pkt procentowego.

Na obniżenie wskaźnika – jak wyjaśniano – wpływ miały następujące obiektywne czynniki:

- utrata możliwości egzekucji, już po jej wszczęciu, na skutek działań dłużnika, np. z powodu braku wpływu środków na zajęty rachunek bankowy, zwolnienia się z pracy po dokonaniu zajęcia wynagrodzenia, co czyni wdrożona egzekucję bezskuteczną i obliguje do jej zastąpienia egzekucją prowadzoną przez urzędy skarbowe, jak też wydłużenia okresu, w jakim może nastąpić spłata zadłużenia;
- wydłużony okres realizacji dokonanych zajęć świadczeń emerytalno-rentowych, ponieważ kwoty potrąceń są ograniczone wysokością pobieranego świadczenia oraz kwotą wolną od potrąceń; wpływ na to ma również zbieg egzekucji uprawnionych podmiotów do jednego prawa majątkowego – świadczenia;
- niskie wpływy z zastosowanego środka egzekucyjnego (kwota potrącenia rozliczana jest również na zobowiązania wobec innych wierzycieli);
- pogorszenie sytuacji majątkowej dłużników, wyrażające się istotnym wzrostem zwracanych tytułów wykonawczych z protokołami nieściągalności; w 2011 r. zwroty dotyczyły tytułów na kwotę 343.456 tys. zł, tj. o 8% wyższą niż w 2010 r., wycofano też tytuły na skutek umorzenia lub odpisania należności objętych egzekucją na kwotę 301.000 tys. zł (wyższą o 24% niż w 2010 r.).

Nienależnie pobrane świadczenia

Najwyższa Izba Kontroli zwraca uwagę, że w ciągu 2011 r. zwiększyła się liczba dłużników z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – o 1.249, tj. o 3,2%, a wartość nienależnie pobranych świadczeń wzrosła o 11.021 tys. zł (o 7%) do kwoty 169.406 tys. zł.

⁴⁹ Odzyskiwane na poczet zaległości z wielu tytułów wpływy są dzielone proporcjonalnie na wierzycieli, skutkując ograniczeniem wpływów na poczet składek.

Ogólna kwota nadpłat według stanu na koniec 2011 r. dotyczyła:

- 2.237 dłużników Funduszu Emerytalnego na kwotę 7.293 tys. zł (w 2010 r. 2.142 dłużników na kwotę 7.213 tys. zł);
- 30.769 dłużników Funduszu Rentowego na kwotę 134.583 tys. zł (w 2010 r. 29.865 dłużników na kwotę 124.768 tys. zł);
- 953 dłużników Funduszu Wypadkowego na kwotę 5.893 tys. zł (w 2010 r. 960 dłużników na kwotę 5.614 tys. zł);
- 6.255 dłużników Funduszu Chorobowego na kwotę 21.240 tys. zł (w 2010 r. 5.998 dłużników na kwotę 20.453 tys. zł).

W ciągu 2011 r. zmniejszyła się natomiast liczba dłużników z tytułu nienależnie pobranych świadczeń pokrywanych z budżetu państwa i Funduszu Alimentacyjnego.

Przedawnione należności

Najwyższa Izba Kontroli odnotowała w 2011 r., w porównaniu z rokiem poprzednim zwiększenie kwoty przedawnionych należności.

W 2011 r. kwota przedawnionych należności za okres od 1 stycznia 1999 r.⁵⁰ wyniosła ogółem 211.135 tys. zł. Złożyły się na nią: umorzone składki i dodatkowe opłaty w wysokości 74.482 tys. zł i odsetki za zwłokę w kwocie 136.653 tys. zł. W porównaniu z 2010 r. kwota przedawnionych należności zwiększyła się o 114.651 tys. zł (o 118,8%), w tym z tytułu składek i dodatkowych opłat – o 41.784 tys. zł (o 127,8%) oraz odsetek za zwłokę – o 72.867 tys. zł (o 114,2%).

Na powyższą kwotę złożyły się przedawnione należności:

- FUS w kwocie 162.311 tys. zł, w tym z tytułu składek 56.887 tys. zł i odsetek za zwłokę w wysokości 105.424 tys. zł; w porównaniu z 2010 r. nastąpił wzrost przedawnionych należności o 87.575 tys. zł (o 117,2%), w tym składek o 31.729 tys. zł (o 126,1%) i odsetek o 55.846 tys. zł (o 117,2%);
- z tytułu ubezpieczeń zdrowotnych na kwotę 36.712 tys. zł, w tym z tytułu składek 13.342 tys. zł i odsetek za zwłokę w kwocie 23.370 tys. zł. W porównaniu do 2010 r. nastąpił wzrost przedawnionych należności o 19.871 tys. zł (o 118,0 %), w tym składek o 7.454 tys. zł (o 126,6%) i odsetek o 12.417 tys. zł (o 113,4%);
- FP i FGŚP na kwotę 12.114 tys. zł, w tym składek 4.254 tys. zł i odsetek za zwłokę w kwocie 7.860 tys. zł; w porównaniu z 2010 r. nastąpił wzrost przedawnionych należności o 7.206 tys. zł (o 146,8%), w tym składek o 2.601 tys. zł (o 157,4%) i odsetek o 4.604 tys. zł (o 141,4%).

⁵⁰ Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych weszła w życie (art. 127) z dniem 1 stycznia 1999 r.

System kontroli wewnętrznej

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia funkcjonowanie systemu kontroli wewnętrznej i audytu wewnętrznego w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych.

W 2011 r., w ramach planowanych kontroli, Departament Rewizji Wewnętrznej Centrali ZUS przeprowadził 66 postępowań w Centrali i oddziałach, zaś komórki kontroli wewnętrznej oddziałów ZUS przeprowadziły 1,5 tys. postępowań. Skierowano jedno zawiadomienie w sprawie naruszenia dyscypliny finansów publicznych i 44 zawiadomienia do organów ścigania o podejrzeniu popełnieniu przestępstwa.

W 2011 r. zrealizowano 20 zadań audytowych. Audyt prowadzony był na podstawie rocznego planu, zgodnie z przepisami ustawy o finansach publicznych i rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 1 lutego 2010 r. w sprawie przeprowadzania i dokumentowania audytu wewnętrznego⁵¹. Informacje o realizacji zadań z zakresu audytu wewnętrznego przekazano Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej w obowiązujących terminach.

4.2. Wykonanie planu finansowego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

Dane o wykonaniu planu finansowego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przedstawiono w załączniku nr 5 do informacji.

Składki ubezpieczonych, które w 2011 r. wpłynęły do Funduszu w wysokości 101.520.155 tys. zł, pokryły w 62,4% transfery dla ludności (162.721.174 tys. zł). W porównaniu z rokiem poprzednim zwiększył się stopień pokrycia składkami transferów o 5,7 pkt procentowego. Po uwzględnieniu refundacji ze środków budżetu państwa z tytułu składek przekazanych do OFE (15.430.800 tys. zł), stopień pokrycia transferów dla ludności wyniósł 68,4% (był o 2,5 pkt procentowego niższy niż w 2010 r.).

Stan Funduszu

W dniu 1 stycznia 2011 r. stan FUS wynosił (minus) – 10.917.422 tys. zł, tj. o 3.363.948 tys. zł (o 44,5%) mniej od stanu na dzień 1 stycznia 2010 r. W porównaniu z ustawą budżetową (minus) – 9.529.972 tys. zł stan ten był niższy o 1.387.450 tys. zł (o 14,6%) i obejmował:

- środki pieniężne w kwocie 877.761 tys. zł – spadek o 21.493 tys. zł (o 2,4%) w porównaniu ze stanem w dniu 1 stycznia 2010 r.; w porównaniu z ustawą budżetową stan środków był niższy o 443.005 tys. zł (o 33,5%);
- należności w wysokości 6.108.406 tys. zł – spadek o 1.073.033 tys. zł (o 14,9%) w porównaniu ze stanem w dniu 1 stycznia 2010 r.; w porównaniu z ujętym w ustawie budżetowej, stan należności był niższy o 679.750 tys. zł (o 10%);

⁵¹ Dz. U. z 2010 r. Nr 21, poz. 108.

- zobowiązania na kwotę (minus) – 17.903.589 tys. zł, w tym m.in. z tytułu: pożyczek z budżetu państwa – 10.877.546 tys. zł, wobec OFE – 2.018.320 tys. zł, dotacji z budżetu państwa ze środków roku następnego – 2.014.371 tys. zł, składek na ubezpieczenie zdrowotne od wypłaconych świadczeń – 1.067.980 tys. zł oraz podatku dochodowego od świadczeń – 917.319 tys. zł; ogólna kwota zobowiązań wzrosła w porównaniu ze stanem na dzień 1 stycznia 2010 r. – o 2.269.422 tys. zł (o 14,5%), natomiast w porównaniu z kwotą ujętą w ustawie budżetowej – o 264.695 tys. zł (o 1,5%).

Niższy od planowanego stan Funduszu w dniu 1 stycznia 2011 r. wynikał z niższych o 3.363.948 tys. zł przychodów (według przypisu) od poniesionych kosztów. Ponieważ Fundusz nie był w stanie pokryć z przychodów własnych (łącznie z dotacją) zwiększonych wydatków, aby zapewnić płynność wypłaty świadczeń, otrzymał w 2010 r. kolejną nieoprocentowaną pożyczkę z budżetu państwa w wysokości 5.377.546 tys. zł. W rezultacie, stan Funduszu w dniu 1 stycznia 2011 r. zmniejszył się do kwoty (minus) – 10.917.422 tys. zł.

W dniu 31 grudnia 2011 r. stan Funduszu wynosił (minus) – 16.667.514 tys. zł, czyli był niższy o 5.750.092 tys. zł (52,7%) od stanu w dniu 1 stycznia 2011 r. W porównaniu z ustawą budżetową (minus) – 15.308.404 tys. zł, stan był niższy o – 1.359.110 tys. zł (o 8,9%). Stan Funduszu w dniu 31 grudnia 2011r. obejmował:

- środki pieniężne w wysokości 13.192 tys. zł – spadek o 864.569 tys. zł (o 98,5%) w porównaniu ze stanem w dniu 1 stycznia 2011 r.; stan ich był równy planowi według ustawy budżetowej;
- należności w wysokości 6.101.852 tys. zł – spadek o 6.554 tys. zł (o 0,1%) w porównaniu ze stanem na 1 stycznia 2011 r.; w stosunku do ustawy budżetowej (5.642.799 tys. zł) stan należności był wyższy o 459.053 tys. zł (o 8,1%);
- zobowiązania na kwotę (minus) – 22.782.558 tys. zł, w tym m.in. z tytułu: pożyczek z budżetu państwa – 15.877.546 tys. zł, zaciągniętego kredytu – 847.737 tys. zł, wobec OFE – 1.435.675 tys. zł, dotacji z budżetu państwa ze środków roku następnego – 1.292.393 tys. zł, składek na ubezpieczenie zdrowotne od wypłaconych świadczeń – 1.103.162 tys. zł oraz podatku dochodowego od świadczeń – 967.684 tys. zł; ogólna kwota zobowiązań wzrosła w porównaniu ze stanem na dzień 1 stycznia 2011 r. – o 4.878.969 tys. zł (o 27,3%), natomiast w porównaniu z kwotą ujętą w ustawie budżetowej – o 1.790.385 tys. zł (o 8,5%).

Niższy niż planowano stan Funduszu w dniu 31 grudnia 2011 r. wynikał z założonego w ustawie budżetowej niższego o 14,6% stanu w dniu 1 stycznia ub.r. oraz osiągnięcia przychodów (według przypisu) niższych od poniesionych kosztów – o 5.750.092 tys. zł (o 3,4%). Ponieważ Fundusz nie był w stanie pokryć wydatków z przychodów własnych i dotacji, w celu zapewnienia płynności wypłat świadczeń otrzymał w 2011 r. kolejną nieoprocentowaną pożyczkę z budżetu państwa w wysokości 5.000.000 tys. zł oraz zaciągnął kredyt w wysokości 843.400 tys. zł.

W rezultacie, stan Funduszu w dniu 31 grudnia 2011 r. uległ dalszemu obniżeniu do kwoty (minus) – 16.667.514 tys. zł (o 52,7%).

Przychody

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia planowanie i wykonanie planu przychodów Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w 2011 r.

Przychody Funduszu według przypisu⁵² zaplanowano w wysokości 162.055.546 tys. zł, tj. o 5.425.252 tys. zł (o 3,2%) poniżej wykonania w 2010 r. Plan przychodów po zmianach⁵³ w wysokości 161.621.758 tys. zł był niższy od wykonania w 2010 r. o 5.859.040 tys. zł, tj. o 3,5%. Wykonanie przychodów w 2011 r. wyniosło 162.035.797 tys. zł i w stosunku do ustawy budżetowej było niższe o 19.749 tys. zł oraz o 414.039 tys. zł (o 0,3%) wyższe niż w planie po zmianach. Zrealizowane w 2011 r. przychody w porównaniu z poprzednim rokiem były niższe o 5.445.001 tys. zł, tj. o 3,3%.

Na łączną kwotę 162.035.797 tys. zł zrealizowanych w 2011 r. przychodów według przypisu złożyły się:

- dotacje z budżetu państwa – 37.513.406 tys. zł, tj. o 379.000 tys. zł (o 1%) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i w planie po zmianach oraz o 598.244 tys. zł (o 1,6%) mniej od wykonania w 2010 r.;
- refundacja z tytułu przekazania składek do OFE – 15.430.800 tys. zł, tj. o 8.436.731 tys. zł (o 35,3%) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i o 32.438 tys. zł (o 0,2%) więcej od planu po zmianach oraz o 6.916.374 tys. zł (o 30,9%) mniej od wykonania w 2010 r.;
- składki – 103.388.185 tys. zł, tj. o 6.896.303 tys. zł (o 7,1%) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i o 317.165 tys. zł (0,3%) mniej od planu po zmianach oraz o 13.626.262 tys. zł (o 15,2%) więcej od wykonania w 2010 r.;
- pozostałe przychody⁵⁴ – 1.703.406 tys. zł, tj. o 1.141.679 tys. zł (o 203,2%) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i o 319.766 tys. zł (o 23,1%) więcej od planu po zmianach oraz o 8.056.645 tys. zł (o 82,5%) mniej od wykonania w 2010 r.;
- środki z Funduszu Rezerwy Demograficznej – 4.000.000 tys. zł – w wysokości kwoty zaplanowanej w ustawie budżetowej i w planie po zmianach; w 2010 r. przychód z tego tytułu wyniósł 7.500.000 tys. zł.

W latach 2010-2011 udział przypisu składek na ubezpieczenia społeczne w przychodach FUS ogółem wzrósł z 53,6% w 2010 r. do 63,8% w 2011 r., tj. o 10,2 punktu procentowego.

⁵² Przypis składek = kwoty należne do zapłaty za obowiązkowe ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe.

⁵³ Dokonanych przez Zarząd Zakładu na podstawie art. 29 ust. 12 ustawy o finansach publicznych, po uzyskaniu zgody Ministra Finansów i opinii Komisji Finansów Publicznych Sejmu RP.

⁵⁴ W tym głównie odsetki od nieterminowych wpłat od płatników składek.

Jednocześnie nastąpił spadek udziału dotacji z budżetu państwa łącznie z wpływami rekompensującymi kwoty składek przekazanych do OFE z 36,1% w 2010 r. do 32,5% w 2011 r., tj. o 3,6 punktu procentowego, natomiast udział dotacji budżetowych wzrósł z 22,8% do 23%, tj. o 0,2 punktu procentowego.

Przychody własne funduszy FUS według wpływów zaplanowano w wysokości 123.725.215 tys. zł, tj. o 4.228.735 tys. zł (o 3,5%) powyżej wykonania w 2010 r. Zrealizowane wpływy funduszy FUS w 2011 r. wyniosły 122.283.441 tys. zł i w porównaniu z ustawą budżetową były niższe o 1.441.774 tys. zł, tj. o 1,2%, a od planu po zmianach były niższe o 916.361 tys. zł (o 0,7%). W odniesieniu do 2010 r., zrealizowane w 2011 r. wpływy były wyższe o 2.786.961 tys. zł, tj. o 2,3%.

Uzyskane w 2011 r. wpływy funduszy FUS stanowiły 75,5% kwoty przypisu przychodów osiągniętych w wysokości 162.035.797 tys. zł. W poprzednim roku przychody według wpływów w wysokości 119.496.480 tys. zł stanowiły 71,3% przypisu przychodów osiągniętych w wysokości 167.480.798 tys. zł.

W tabeli 1 przedstawiono przychody własne (według wpływów) poszczególnych funduszy wyodrębnionych w Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w latach 2010-2011.

Tabela 1. Przychody własne funduszy wyodrębnionych w Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w latach 2010-2011.

Poz.	Wyszczególnienie	2010 r.	2011 r.			6:3	6:4	6:5
			Plan wg ust. budżet.	Plan po zmianach	Wykonanie			
			tys. zł					
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Fundusz emerytalny	81.483.264	82.735.189	82.537.506	82.265.773	101,0	99,4	99,7
2.	Fundusz rentowy	22.910.776	24.294.997	24.037.754	24.083.481	105,1	99,1	100,2
3.	Fundusz chorobowy	9.387.575	10.407.021	10.306.481	9.876.231	105,2	94,9	95,8
4.	Fundusz wypadkowy	5.714.865	6.288.008	6.318.061	6.057.956	106,0	96,3	95,9
x	Razem	119.496.480	123.725.215	123.199.802	122.283.441	102,3	98,8	99,3

Źródło: sprawozdanie Rb-40.

Odnotowano rozbieżności dotyczące wykonania planu:

- niższą o 271.733 tys. zł, tj. o 0,3% realizację planu według ustawy budżetowej po zmianach w funduszu emerytalnym;
- niższą o 430.250 tys. zł, tj. o 4,2% realizację planu według ustawy budżetowej po zmianach w funduszu chorobowym;
- niższą o 260.105 tys. zł, tj. o 4,1% realizację planu według ustawy budżetowej po zmianach w funduszu wypadkowym;
- wyższą o 45.727 tys. zł, tj. o 0,2% realizację planu według ustawy budżetowej po zmianach w funduszu rentowym.

Skumulowane przychody własne funduszy: emerytalnego, rentowego, chorobowego i wypadkowego były o 916.361 tys. zł niższe niż w planie Funduszu Ubezpieczeń Społecznych po zmianach. Różnica ta stanowiła 0,7% kwoty przychodów własnych tychże funduszy. W planie oraz planie po zmianach na 2011 r., podobnie jak w latach ubiegłych, dokonano rozdzielenia składek na ubezpieczenia społeczne zgodnie z ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych (tj. według obowiązujących stóp procentowych składek dla poszczególnych rodzajów ubezpieczeń społecznych), przyjmując jednakową ich ściągalskość wynoszącą 99% dla wszystkich funduszy wchodzących w skład FUS. W rzeczywistości ściągalskość składek różni się między poszczególnymi funduszami. Bieżący podział środków wpływających na rachunek w NBP dokonywany był, podobnie jak w latach poprzednich, zgodnie z potrzebami płynnościowymi poszczególnych funduszy.

Wydatki (koszty)

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia zarówno planowanie, jak i realizację wydatków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w 2011 r.

W ustawie budżetowej wydatki (koszty) Funduszu ustalono na 167.833.978 tys. zł, a w planie po zmianach dokonano ich zmniejszenia do 167.393.914 tys. zł, tj. o 440.064 tys. zł (o 0,3%). Zrealizowane wydatki wyniosły 167.785.889 tys. zł, tj. o 48.089 tys. zł (o 0%) poniżej kwoty zaplanowanej w ustawie budżetowej oraz o 391.975 tys. zł (o 0,2%) powyżej planu po zmianach. W porównaniu z 2010 r. wydatki według kosztów były w 2011 r. niższe o 3.058.857 tys. zł, tj. o 1,8%.

Na ogólną kwotę wydatków (kosztów) Funduszu złożyły się:

- transfery na rzecz ludności na kwotę 162.721.174 tys. zł, tj. o 100.673 tys. zł (o 0,1%) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i o 395.498 tys. zł (o 0,2%) mniej niż w planie po zmianach oraz o 5.822.443 tys. zł (o 3,7%) więcej od wykonania w 2010 r., z tego:
 - emerytury i renty (łącznie z dodatkami) na kwotę 149.265.432 tys. zł, tj. o 504.596 tys. zł (tj. o 0,3 %) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i o 96.860 tys. zł (0,1%) mniej niż w planie po zmianach oraz o 5.822.725 tys. zł (o 4,1%) więcej od wykonania w 2010 r.;
 - pozostałe świadczenia na kwotę 13.455.742 tys. zł, tj. o 605.269 tys. zł (o 4,3%) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i o 298.638 tys. zł (o 2,2%) mniej od planu po zmianach oraz o 282 tys. zł (o 0%) mniej od wykonania w 2010 r.;
- wydatki bieżące na kwotę 3.951.616 tys. zł, tj. o 60.260 tys. zł (o 1,5%) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i o 17.739 (o 0,4%) mniej od planu po zmianach oraz o 82.984 (o 2,1%) mniej od wykonania w 2010 r. z tego:
 - odpis na działalność ZUS na kwotę 3.773.570 tys. zł, tj. 100% kwoty zaplanowanej w ustawie budżetowej (nie dokonywano zmian w planie) i równej wydatkom w 2010 r.;

- prewencja rentowa na kwotę 166.735 tys. zł, tj. o 7.265 tys. zł (o 4,2%) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej (zmian w planie nie dokonywano) oraz o 1.981 tys. zł (o 1,2%) więcej od wykonania w 2010 r.;
 - prewencja wypadkowa na kwotę 3.240 tys. zł, tj. o 260 tys. zł (o 7,4%) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej (nie dokonywano zmian w planie) oraz o 19 tys. zł (o 0,6%) więcej od wykonania w 2010 r.;
 - koszt obsługi kredytów na kwotę 5.604 tys. zł, tj. o 52.096 tys. zł (o 90,3%) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i o 9.689 tys. zł (o 63,4%) mniej od planu po zmianach oraz o 85.535 (93,9%) mniej od wykonania w 2010 r.;
 - wynagrodzenia dla płatników składek na kwotę 2.467 tys. zł, tj. o 637 tys. zł (o 20,5%) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i o 524 tys. zł mniej (o 17,5%) niż w planie po zmianach oraz o 551 tys. zł (o 28,8%) więcej od wykonania w 2010 r.;
- pozostałe zmniejszenia na kwotę 1.113.099 tys. zł, tj. o 112.844 tys. zł (o 11,3%) więcej niż zaplanowano w ustawie budżetowej i o 805.212 tys. zł (o 261,5%) od planu po zmianach oraz o 8.978.316 tys. zł (o 88,8%) mniej od wykonania w 2010 r.

Z przedstawionych danych wynika, że wydatki na wynagrodzenia dla płatników składek z tytułu wykonywania zadań związanych z ustalaniem prawa do świadczeń i ich wysokości oraz wypłatą świadczeń z ubezpieczenia chorobowego wyniosły 2.467 tys. zł, tj. 79,5% planu oraz 82,5% planu po zmianach. Główną przyczyną były niższe wydatki na zasiłki chorobowe, macierzyńskie i opiekuńcze, stanowiące podstawę naliczenia wynagrodzenia przez płatników – o 355,3 mln zł (o 4,9%). Ponadto nie wszyscy płatnicy składek skorzystali z ustawowej możliwości odliczenia wynagrodzenia przysługującego im z tytułu wykonywania zadań związanych z ustalaniem prawa i wysokości świadczeń z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa oraz ich wypłatą w wysokości 0,1% kwoty prawidłowo wypłaconych świadczeń. W 2011 r. odpłatność ta wyniosła średnio 0,035% kwoty zasiłków wypłacanych przez pracodawców, za które należne jest im wynagrodzenie.

Na pozostałe zmniejszenia, które ukształtowały się na poziomie 1.113.099 tys. zł, tj. 111,3% planu i 361,5% planu po zmianach, złożyły się m.in. dokonane odpisy aktualizujące wartość należności z tytułu składek, a także rezerwy, których plan po zmianach nie uwzględniał w takiej wysokości.

W tabeli 2 przedstawiono wydatki (koszty) funduszy wyodrębnionych w Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w latach 2010-2011.

Tabela 2. Wydatki (koszty) funduszy wyodrębnionych w Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w latach 2010-2011.

Poz.	Wyszczególnienie	2010 r.	2011 r.			6:3	6:4	6:5
		Wykonanie	Plan wg. ust. budżet.	Plan po zmianach	Wykonanie			
		tys. zł						
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Fundusz emerytalny	101.692.360	105.501.044	106.345.457	106.243.382	104,5	100,7	99,9
2	Fundusz rentowy	39.710.514	40.418.477	40.424.437	40.399.235	101,7	100,0	99,9
3	Fundusz chorobowy	10.591.622	11.656.053	11.346.176	11.124.700	105,0	95,4	98,0
4	Fundusz wypadkowy	5.074.126	5.426.879	5.181.094	5.126.299	101,0	94,5	98,9
x	Razem	157.068.622	163.002.453	163.297.164	162.893.616	103,7	99,9	99,8

Źródło: Sprawozdanie Rb-40.

W 2011 r. łączne wydatki funduszy wyodrębnionych z FUS wyniosły 162.893.616 tys. zł. Były one niższe od planu według ustawy budżetowej o 108.837 tys. zł (o 0,1%), a od planu po zmianach – o 403.548 tys. zł (o 0,2%). W porównaniu z 2010 r. były one wyższe o 5.824.994 tys. zł (o 3,7%).

Głównymi pozycjami wydatków były:

- funduszu emerytalnego: emerytury 106.240.203 tys. zł – 99,99% wydatków (w 2010 r. – 99,99%);
- funduszu rentowego: renty – 32.735.453 tys. zł (81%, w 2010 r. – 79,9%), dodatki do emerytur i rent, pielęgnacyjne, dla sierot zupełnych i za tajne nauczanie – 4.456.532 tys. zł (11%, w 2010 r. – 10,6%), emerytury przyznane z urzędu zamiast renty – 1.653.900 tys. zł (4,1%, w 2010 r. – 4,2%) i zasiłki pogrzebowe – 1.384.950 tys. zł (3,4%, w 2010 r. – 4,9%);
- funduszu chorobowego: zasiłki chorobowe – 6.697.138 tys. zł i macierzyńskie – 3.018.917 tys. zł (łącznie 60,2% i 27,1% wydatków, w 2010 r. odpowiednio – 59,7% i 27,7%);
- funduszu wypadkowego: renty – 4.036.267 tys. zł (78,7% wydatków, w 2010 r. – 79,3%).

Przyczyną wyższych niż zaplanowano wydatków na pozostałe świadczenia (fundusz rentowy) był wzrost wypłaconych odsetek związanych z wykonaniem wyroków sądowych, a w szczególności ze zmiany orzeczeń lekarskich. W porównaniu z 2010 r. liczba spraw, w których wypłacono z tego tytułu odsetki wzrosła o 59,4%, a kwota wypłat – o 40%⁵⁵.

⁵⁵ Sądy dokonują zmiany lub uchylają decyzje rentowe Zakładu wynikające z orzeczeń lekarzy orzeczników ZUS głównie na podstawie opinii wydawanych przez lekarzy – biegłych sądowych. W praktyce trudno jest ocenić, na ile zmiana orzeczenia wynika z nowych okoliczności (np. pogorszenia stanu zdrowia osoby zainteresowanej w okresie trwania postępowania odwoławczego), a na ile z innej oceny dokumentacji lekarskiej przez lekarzy – biegłych sądowych.

Odsetki za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie

W 2011 r. z tytułu odsetek za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie Zakład dokonał 28,4 tys. wypłat na kwotę 5.227 tys. zł. W porównaniu z 2010 r. oznacza to zmniejszenie liczby wypłat o 15,5 tys., tj. o 32,3% oraz zmniejszenie o 214 tys. zł, tj. o 3,9%, kwoty wypłaconych odsetek.

Największy udział, zarówno pod względem liczby jak i kwoty wypłat odsetek, miały odsetki z tytułu wypłat emerytur i rent. W 2011 r. dokonano 28.191 wypłat odsetek na kwotę 5.116 tys. zł, co stanowiło 99,4% ogólnej liczby wypłat i 97,9% ogólnej kwoty wypłat (w poprzednim roku odpowiednio: 58,5% i 83,5%). W 2011 r., w porównaniu z 2010 r., nastąpił wzrost liczby spraw, w których wypłacono odsetki przy emeryturach i rentach – o 3.662, tj. o 14,9% oraz ich kwoty – o 571 tys. zł, tj. o 12,6%.

Wpływ na liczbę spraw, w których wypłacono odsetki oraz ich kwotę miało wydawanie decyzji i wypłata świadczenia po terminie ustawowym. Podstawową przyczyną była potrzeba wykonania, poza bieżącymi zadaniami, dodatkowych zadań, do realizacji których ZUS został zobowiązany w szczególności przepisami art. 27 i art. 28 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o finansach publicznych oraz niektórych innych ustaw⁵⁶. Dodatkowe zadania związane były z wprowadzeniem do ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych⁵⁷ przepisu art. 103a, przewidującego zawieszenie wypłaty emerytur osobom, które kontynuowały zatrudnienie u dotychczasowego pracodawcy. W związku z wejściem w życie przepisów ustawy z 28 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z FUS⁵⁸ – zmianie uległy też od 23 września 2011 r. zasady ustalania po raz pierwszy kapitału początkowego i ponownego jego ustalenia, co spowodowało znaczący wzrost liczby wniosków w tych sprawach.

Nadpłaty i niedopłaty świadczeń emerytalno-rentowych

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia zmniejszenie liczby i kwot nadpłat świadczeń emerytalno-rentowych i wyrównań do wysokości należnego świadczenia.

W 2011 r. odnotowano 77.175 nowo ujawnionych nadpłat emerytalno-rentowych na ogólną kwotę 194.377 tys. zł, co w porównaniu z poprzednim rokiem stanowi zmniejszenie liczby nadpłat o 12.530, tj. o 14% oraz ich kwoty o 35.703 tys. zł, tj. o 15,5%. W liczbie tej odnotowano 1.004 nadpłaty spowodowane przez pracowników ZUS na łączną kwotę 3.200 tys. zł, co w porównaniu z 2010 r. stanowi spadek o 282, tj. o 21,9% liczby nadpłat, a także spadek o 2.132 tys. zł, tj. o 40% kwoty nadpłat z tego tytułu.

⁵⁶ Dz. U. Nr 257, poz. 1726.

⁵⁷ Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.

⁵⁸ Dz. U. Nr 187, poz. 1112.

W 2011 r. dokonano 5.315 wypłat wyrównań do wysokości należnego świadczenia na kwotę 26.452 tys. zł, co w porównaniu z poprzednim rokiem stanowi spadek liczby wypłat z tego tytułu o 2.430, tj. o 31,4%, a kwoty wypłat – o 1.944 tys. zł, tj. o 6,8%. W 2011 r., w porównaniu z 2010 r., dokonano 1.711 wyrównań spowodowanych błędem pracownika ZUS, co stanowi spadek o 1.289, tj. o 43%, a kwota wypłat z tego tytułu wyniosła 2.977 tys. zł, co stanowi spadek o 2.515 tys. zł, tj. o 45,8%. Dokonano także 1.129 wyrównań powstałych z powodu zmiany interpretacji przepisów, co stanowi spadek o 821, tj. o 42,1%, a kwota wypłat z tego tytułu wyniosła 3.533 tys. zł, co stanowi spadek o 2.442 tys. zł, tj. o 40,9%.

Fundusze rezerwowe

W 2011 r. Zakład nie utworzył, podobnie jak w ubiegłych latach, funduszy rezerwowych dla ubezpieczeń rentowych oraz chorobowego i ubezpieczenia wypadkowego.

Według stanu na 31 grudnia 2010 r. i 2011 r. stan środków pieniężnych na rachunkach ww. funduszy – w odniesieniu do zrealizowanych wypłat – przedstawiał się następująco⁵⁹:

- Fundusz rentowy: na 31 grudnia 2010 r. – 2.562 tys. zł przy wypłaconych świadczeniach przypadających na styczeń 2011 r. w wysokości 3.240.808 tys. zł, co stanowiło 0,079% kwoty wypłat świadczeń w styczniu 2011 r.; na 31 grudnia 2011 r. – 2.139 tys. zł przy wypłaconych świadczeniach przypadających na styczeń 2012 r. – 3.282.172 tys. zł, co stanowiło 0,065% kwoty wypłat świadczeń w styczniu 2012 r.
- Fundusz chorobowy: na 31 grudnia 2010 r. – 477 tys. zł przy wypłaconych świadczeniach przypadających na styczeń 2011 r. w wysokości 937.797 tys. zł, co stanowiło 0,05% kwoty wypłat świadczeń w styczniu 2011 r.; na 31 grudnia 2011 r. – 365 tys. zł przy wypłaconych świadczeniach przypadających na styczeń 2012 r. – 1.043.689 tys. zł, co stanowiło 0,034% kwoty wypłat świadczeń w styczniu 2012 r.
- Fundusz wypadkowy: na 31 grudnia 2010 r. – 335 tys. zł przy wypłaconych świadczeniach przypadających na styczeń 2011 r. w wysokości 412.654 tys. zł, co stanowiło 0,081% kwoty wypłat świadczeń w styczniu 2011 r.; na 31 grudnia 2011 r. – 240 tys. zł przy wypłaconych świadczeniach przypadających na styczeń 2012 r. w wysokości 422.260 tys. zł, co stanowiło 0,056% kwoty wypłat świadczeń w styczniu 2012 r.

Rozliczenia z otwartymi funduszami emerytalnymi (OFE)

W 2011 r. Zakład przekazał do OFE 14.981.105 tys. zł. W porównaniu z 2010 r., w którym przekazano 22.244.578 tys. zł, kwota ta była niższa o 7.263.473 tys. zł (o 32,7%). Od całej kwoty Zakład potrącił prowizję z tytułu poniesionych kosztów poboru i dochodzenia składek w wysokości 122.016 tys. zł (0,8% kwoty przekazanych składek)⁶⁰.

⁵⁹ Dane wstępne, przed audytem sprawozdań finansowych.

⁶⁰ Łącznie w latach 1999-2011 Zakład przekazał do OFE 173.610.101 tys. zł.

W 2011 r. z tytułu opóźnień w przekazywaniu składek do poszczególnych OFE Zakład zapłacił odsetki w wysokości 130.307 tys. zł. W porównaniu z 2010 r. (152.686 tys. zł) kwota zapłaconych odsetek była niższa o 22.379 tys. zł, tj. o 14,7%.

Do poszczególnych OFE Zakład przekazał w 2011 r. dodatkowe opłaty wynikające z art. 47 ust. 10c ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w wysokości 234 tys. zł (w 2010 r. – 242 tys. zł.).

Łączne zobowiązania Zakładu w stosunku do OFE z tytułu nieprzekazanych składek i odsetek wyniosły w dniu 31 grudnia 2011 r. – 1.887.887 tys. zł. W porównaniu ze stanem w dniu 31 grudnia 2010 r. (2.567.409 tys. zł) zmniejszyły się one o 679.522 tys. zł (o 26,5%), w tym z tytułu: nieprzekazanych składek z 2.018.320 tys. zł do 1.435.675 tys. zł, tj. o 582.645 tys. zł (o 28,9%) i odsetek z 549.088 tys. zł do 452.211 tys. zł, tj. o 96.877 tys. zł (o 17,6%).

4.3. Wykonanie planu finansowego Funduszu Emerytur Pomostowych

Dane o wykonaniu planu finansowego Funduszu Emerytur Pomostowych przedstawiono w załączniku nr 6 do informacji.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie realizację w 2011 r. planu finansowego Funduszu Emerytur Pomostowych.

W ciągu 2011 r. plan finansowy Funduszu nie był zmieniany.

Stan Funduszu

Stan Funduszu w dniu 1 stycznia 2011 r. wyniósł 121.781 tys. zł (101,8% planowanej kwoty), z tego: środki pieniężne w wysokości 124.055 tys. zł, tj. wyższe o 11.254 tys. zł (o 10%) od kwoty zaplanowanej; należności w wysokości 1.137 tys. zł, tj. niższe o 7.829 tys. zł (o 87,3%) od kwoty zaplanowanej oraz zobowiązania w wysokości 3.411 tys. zł, tj. niższe o 1.318 tys. zł (o 63%) od kwoty zaplanowanej.

Stan Funduszu w dniu 31 grudnia 2011 r. wynosił 223.209 tys. zł. W stosunku do kwoty zaplanowanej był on wyższy o 56.647 tys. zł (o 34%). Na kwotę tę złożyły się: środki pieniężne – 18.605 tys. zł, w porównaniu z planem ich stan był niższy o 149.626 tys. zł (o 88,9%); ulokowane środki finansowe – 209.736 tys. zł (nie planowano takiej pozycji); należności – 1.447 tys. zł, w stosunku do planu były one mniejsze o 273 tys. zł (o 15,9%) oraz zobowiązania – 6.579 tys. zł, w porównaniu z planem były one wyższe o 3.190 tys. zł (o 94,1%).

Przychody Funduszu

Zaplanowane przychody Funduszu w wysokości 224.271 tys. zł, zrealizowano w kwocie 219.830 tys. zł. W porównaniu z ustawą budżetową były one niższe o 4.441 tys. zł, tj. o 2%. Na łączną kwotę przychodów złożyły się:

- składki według przypisu – 211.827 tys. zł, tj. o 8.574 tys. zł (o 3,9%) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej;
- pozostałe przychody – 8.003 tys. zł, tj. o 4.133 tys. zł (o 106,8%) więcej niż w ustawie budżetowej; złożyły się na nie: odsetki od nieterminowych wpłat składek – 231 tys. zł; oprocentowanie środków na rachunkach dotyczących lokat i na rachunku bieżącym – 1.777 tys. zł; przychody różne, w tym z tytułu nienależnie pobranych świadczeń – 33 tys. zł oraz z tytułu wyceny papierów wartościowych – 5.960 tys. zł oraz zmniejszenie odpisu uaktualniającego należności z tytułu nienależnie pobranych świadczeń – o 1,7 tys. zł.

Ze środków Funduszu, stanowiących okresowe nadwyżki środków gromadzonych na rachunkach bankowych w 2011 r., Zakład zawarł 267 terminowych lokat bankowych (od jedno- do trzydziestotrydniowych). Kwoty lokat wynosiły od 1.000 tys. zł do 141.600 tys. zł, z oprocentowaniem w skali rocznej od 2,3% do 7,05%. Łączna kwota lokat wyniosła 3.108.500 tys. zł, a przychody z tego tytułu wyniosły 899 tys. zł. Lokowanie środków odbywało się zgodnie z obowiązującą Procedurą lokowania środków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i Funduszu Emerytur Pomostowych.

Wydatki (koszty)

Wydatki (koszty Funduszu ustalono w ustawie budżetowej na kwotę 177.383 tys. zł. Zrealizowane wydatki wyniosły 118.402 tys. zł, czyli były mniejsze o 58.981 tys. zł (o 33,3%) od planowanych. Na ogólną kwotę wydatków złożyły się:

- transfery na rzecz ludności – 116.456 tys. zł, tj. o 49.693 tys. zł (o 29,9%) mniej niż zaplanowano w ustawie budżetowej, w tym 116.440 tys. zł na emerytury pomostowe;
- wydatki bieżące (odpisy na działalność ZUS) – 1.573 tys. zł, tj. w wysokości planowanej;
- rezerwy – 370 tys. zł, tj. o 9.291 tys. zł mniej (o 96,2%) od ustalonych w planie;
- pozostałe zmniejszenia – 3 tys. zł.

Główną pozycją kosztów były emerytury pomostowe wraz z odsetkami za opóźnienia w ustalaniu prawa do świadczeń i ich wypłacie. Wyniosły one 116.456 tys. zł i były niższe o 49.693 tys. zł od planu. Niższe wykonanie wydatków wiązało się zarówno z wolniejszym niż zakładano tempem przyrostu liczby świadczeniobiorców, która ukształtowała się na poziomie niższym od planowanego o 1,3 tys. osób, jak też niższą o 8,5% od planowanej wysokością świadczenia.

4.4. Wykonanie planu finansowego Funduszu Rezerwy Demograficznej

Dane o wykonaniu planu finansowego Funduszu Rezerwy Demograficznej przedstawiono w załączniku nr 7 do informacji.

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia wykonanie w 2010 r. planu finansowego Funduszu Rezerwy Demograficznej. Po raz kolejny wskazuje, że jego stan nie gwarantuje,

w sytuacjach wyjątkowych, terminowej wypłaty świadczeń, szczególnie po kolejnym uszczupleniu środków funduszu na rzecz Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Stan Funduszu

Stan Funduszu w dniu 1 stycznia 2011 r. wynosił 10.191.877 tys. zł (90,2% planowanej kwoty oraz 139% stanu w dniu 1 stycznia 2010 r.), z tego: środki pieniężne – 1.594 tys. zł, przy 24 tys. zł kwoty zaplanowanej i wykonania w 2010 r. (6.641,7%); ulokowane środki finansowe – 10.165.538 tys. zł, tj. 90,2% zaplanowanej kwoty i 139,1% wykonania w 2010 r.; należności – 24.794 tys. zł, tj. 102% zaplanowanej kwoty i 107,8% wykonania w 2010 r. oraz zobowiązania – 49 tys. zł, tj. 100% zaplanowanej kwoty i wykonania w 2010 r.

Stan Funduszu w dniu 31 grudnia 2011 r. wynosił 12.816.982 tys. zł (82,9% zaplanowanej kwoty oraz 125,8% stanu w dniu 31 grudnia 2010 r.), z tego: środki pieniężne – 8 tys. zł, tj. 33,3% zaplanowanej kwoty i 0,5% stanu na koniec 2010 r.; ulokowane środki finansowe – 12.789.460 tys. zł, tj. 82,9% zaplanowanej kwoty i 125,8% stanu na koniec 2010 r.; należności – 27.545 tys. zł⁶¹, tj. 107% zaplanowanej kwoty i 111,1% stanu na koniec 2010 r. oraz zobowiązania – 31 tys. zł, tj. 55,6% zaplanowanej kwoty i 62,2% stanu na koniec 2010 r.

Przychody

W 2011 r. Fundusz osiągnął przychody w wysokości 6.884.375 tys. zł, tj. 84,3% zaplanowanej kwoty oraz 66,4% przychodów osiągniętych w 2010 r. (10.362.210 tys. zł), na które złożyły się: wpływy ze składek na fundusze celowe – 1.411.567 tys. zł, tj. 98,7% zaplanowanej kwoty i 105,1% wykonania w 2010 r.; wpływy z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa – 5.059.092 tys. zł, tj. 84,9% zaplanowanej kwoty i 60,6% wykonania w 2010 r. oraz pozostałe przychody – 413.716 tys. zł, tj. 53,7% zaplanowanej kwoty i 61,5% wykonania w 2010 r.

Wydatki

W 2011 r. wydatki Funduszu wyniosły 4.259.269 tys. zł, tj. 106,4% zaplanowanej kwoty oraz 56,8% wykonania w 2010 r., z tego: wydatki bieżące (własne) – 1.181 tys. zł, tj. 27,9% zaplanowanej kwoty i 87,9% wykonania w 2010 r.; środki przekazane do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – 4.000.000 tys. zł, tj. 100% zaplanowanej kwoty i 53,3% wykonania w 2010 r. oraz wynik z wyceny papierów wartościowych – 258.088 tys. zł.

Jak wynika z przedstawionych danych stan Funduszu na początku 2011 r. był niższy o 9,8% od zaplanowanej kwoty, przychody niższe o 15,7% od ujętych w planie finansowym, a stan na koniec 2011 r. był niższy o 17,1% od zaplanowanego.

⁶¹ Wykazane na koniec 2011 r. należności wynikały z zaliczkowego przekazywania w ciągu roku składek na Fundusz (z uwagi na cykl przetwarzania dokumentów ubezpieczeniowych skutkujący późniejszym pozyskiwaniem informacji o składkach należnych funduszowi), co powodowało konieczność rozliczenia pobranych zaliczek po zakończeniu roku.

Podstawową przyczyną niższego stanu Funduszu w dniu 1 stycznia 2011 r., jak i wykonania przychodów Funduszu w 2011 r., były niższe od zakładanych wpływy z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa. Przy konstruowaniu planu finansowego na 2011 r. przyjęto, że przewidywane wykonanie przychodów z prywatyzacji w 2010 r. wyniesie 9.583.903 tys. zł, a w 2011 r. – 5.960.520 tys. zł. Faktycznie w 2010 r. Fundusz zasilono środkami w wysokości 8.347.065 tys. zł, natomiast w 2011 r. – 5.059.092 tys. zł, tj. odpowiednio o 1.236.838 tys. zł oraz o 901.428 tys. zł mniej niż zakładano. Niższe niż zakładano były też przychody z inwestowania środków Funduszu, w wyniku czego pozostałe przychody ukształtowały się na poziomie 413.716 tys. zł, tj. o 357.411 tys. zł niżej niż założono w planie.

Struktura aktywów finansowych⁶² w dniu 31 grudnia 2011 r. (12.789.460 tys. zł), w porównaniu ze stanem na dzień 31 grudnia 2010 r. (10.165.538 tys. zł), była następująca:

- bony, obligacje i inne papiery wartościowe Skarbu Państwa – 83% portfela środków na kwotę tys. 10.613.520 zł (w 2010 r. – 82,4% na kwotę 8.378.623 tys. zł);
- depozyty bankowe i bankowe papiery wartościowe – 5% portfela środków na kwotę 645.393 tys. zł (w 2010 r. – 3,3% na kwotę 333.838 tys. zł);
- akcje zdematerializowane, zgodnie z ustawą z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi⁶³ – 12% portfela środków na kwotę 1.530.547 tys. zł (w 2010 r. – 14,3% na kwotę 1.453.077 tys. zł).

W kontrolowanym okresie procentowy udział ww. inwestycji w całości portfela nie przekraczał norm określonych w powyższych aktach prawnych, a stopa zwrotu z inwestycji:

- w dłużne papiery wartościowe (tj. skarbowe papiery wartościowe wraz z lokatami bankowymi) wyniosła 4,76%; średnia stopa zwrotu funduszy dłużnych papierów wartościowych wyniosła 5,15% (najlepszy fundusz PZU Parasolowy Papierów Dłużnych POLONEZ osiągnął wynik 12,63%, a najslabszy BPH Parasolowy Obligacji 2 – minus 0,58%);
- w akcje wyniosła 18,89%, podczas gdy średnia stopa zwrotu funduszy akcyjnych wyniosła – (minus) 25,71% (najlepszy fundusz Allianz Akcji osiągnął wynik – minus 14,21%, a najslabszy Pionier – Małych i Średnich Spółek Rynku Polskiego - minus 46,35%).

⁶² W 2011 r. zasady zarządzania środkami Funduszu regulowały: *Polityka inwestycyjna Funduszu Rezerwy Demograficznej* oraz *Procedura lokowania środków Funduszu Rezerwy Demograficznej* w celu uzupełnienia niedoboru funduszu emerytalnego wynikającego z przyczyn demograficznych.

⁶³ Dz. U. z 2010 r. Nr 211, poz. 1384 ze zm.

5. Informacje dodatkowe o przeprowadzonej kontroli

Protokół

Protokół z kontroli wykonania budżetu państwa w 2011 r. część 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz planów finansowych Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Funduszu Emerytur Pomostowych i Funduszu Rezerwy Demograficznej podpisano bez zastrzeżeń w dniu 18 kwietnia 2012 r.

Wystąpienie pokontrolne

Wystąpienie pokontrolne skierowano do Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w dniu 23 kwietnia 2012 r. W wystąpieniu Najwyższa Izba Kontroli przedstawiła wnioski dotyczące:

- dostosowania sposobu prezentacji planu finansowego ZUS i jego sprawozdania do wymagań ustawy budżetowej i formularza sprawozdania Rb-ZUS;
- przygotowywania projektu corocznego *Planu rzeczowo-finansowego działalności ZUS w zakresie budowy i zakupów środków trwałych*, dopracowanego pod względem wykazów zadań i planowanych kwot na sfinansowanie tych zadań, przed ich zgłoszeniem do ustawy budżetowej, przyjęciem przez Zarząd i zatwierdzeniem przez Radę Nadzorczą;
- planowania realnej do zrealizowania kwoty zwrotu do OFE odsetek z tytułu zaległości z lat ubiegłych;
- prowadzenia jednolitej, zaktualizowanej ewidencji posiadanych i używanych odbiorników radiowych i telewizyjnych w jednostkach organizacyjnych Zakładu, w związku z obowiązkiem uiszczania opłat abonamentowych;
- zapewnienia skutecznego nadzoru nad postępowaniami poprzedzającymi zawieranie umów dotyczących projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej, w zakresie procedur ustanowionych w ustawie – Prawo zamówień publicznych;
- zapewnienia przejrzystego planowania kosztów wynagrodzeń;
- podjęcia działań skutkujących:
 - zmniejszeniem liczby niezrealizowanych tytułów egzekucyjnych i kwot nimi objętych;
 - zwiększeniem wskaźnika efektywności egzekucji prowadzonej przez oddziały ZUS;
 - zmniejszeniem liczby dłużników oraz kwoty nienależnie pobranych świadczeń z FUS;
 - zmniejszeniem kwoty przedawnionych należności (składek dodatkowych oraz opłat z tytułu odsetek za zwłokę).

Korzystając z uprawnienia wynikającego z art. 61 ust. 1 ustawy o Najwyższej Izbie Kontroli, Członek Zarządu Zakładu, z upoważnienia Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, w piśmie z 30 kwietnia 2012 r. zgłosił zastrzeżenia do ocen i uwag zawartych w wystąpieniu

pokontrolnym. Komisja Odwoławcza powołana przez Dyrektora Departamentu Pracy, Spraw Społecznych i Rodziny, na posiedzeniu w dniu 11 maja 2012 r., podjęła uchwałę uwzględniającą w części dwa z sześciu zgłoszonych zastrzeżeń i korygującą w związku z tym treść wystąpienia. W dniu 28 maja 2012 r. Wiceprezes NIK zatwierdził uchwałę Komisji.

Załącznik nr 1

Dochody budżetowe (część 73 - Zakład Ubezpieczeń Społecznych)

L.p.	Wyszczególnienie (dział i rozdział)	2010r.	2011 r.		5:3 [%]	5:4 [%]
		wykona- nie	plan wg ust. budż.	wykona- nie		
		tys. zł				
1	2	3	4	5	6	7
Ogółem		214.770	84.632	545.078	253,8	644,1
1	753 - Obowiązkowe ubezpieczenie społeczne	103.121	10.128	451.152	437,5	4.454,5
1.1.	75303 - Fundusz Ubezpieczeń Społecznych	102.596	10.128	449.695	438,3	4.440,1
1.1.1.	§ 097 wpływy z różnych dochodów	102.596	10.128	449.695	438,3	4.440,1
1.2.	75313 - Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty ZUS i KRUS	505	-	1.441	285,3	×
1.2.1.	§ 092 pozostałe odsetki	79	-	78	98,7	×
1.2.	§ 097 wpływy z różnych dochodów	426	-	1.363	320,0	×
1.3.	75395 - Pozostała działalność	20	-	16	80,0	×
1.3.1.	§ 069 wpływy z różnych opłat	20	-	16	80,0	×
2	852 - Pomoc społeczna	105.689	74.504	85.695	81,1	115,0
2.1.	85212 - Świadczenia rodzinne, zaliczka alimentacyjna oraz składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	1.966	-	5.133	261,1	×
2.1.1.	§ 092 pozostałe odsetki	9	-	12	133,3	×
2.1.2.	§ 097 wpływy z różnych dochodów	1 957	-	5.121	261,7	×
2.2.	85234 - Fundusz Alimentacyjny w likwidacji	103.723	74.504	80.562	77,7	108,1
2.2.1	§ 097 wpływy z różnych dochodów	103.723	74.504	80.562	77,7	108,1
3	853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	5.960	-	8.231	142,9	×
3.1.	85347 - Renta socjalna oraz zasiłki i świadczenia przedemerytalne	5.686	-	8.123	142,9	×
3.1.1.	§ 092 pozostałe odsetki	71	-	55	77,5	×
3.1.2.	§ 097 wpływy z różnych dochodów	5.615	-	8.068	143,7	×
3.2.	85395 - Pozostała działalność	274	-	108	39,4	×
3.2.1.	§ 092 pozostałe odsetki	23	-	13	56,5	×
3.2.2.	§ 097 wpływy z różnych dochodów	250	-	95	38,0	×

Dane na podstawie rocznego sprawozdania Rb-27 z wykonania planu dochodów budżetowych.

Załącznik nr 2

Wydatki budżetowe (część 73 - Zakład Ubezpieczeń Społecznych)

Lp.	Wyszczególnienie (dział i rozdział)	2010 r.	2011 r.			6:3 [%]	6:4 [%]	6:5 [%]
		wykonanie	ustawa budżetowa	budżet po zm.	wykonanie			
		tys. zł						
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ogółem		44.991.317	44.577.087	44.580.586	44.530.359	99,0	99,9	99,9
1	753 – Obowiązkowe ubezpieczenia społeczne	42.934.553	42.410.858	42.410.858	42.388.491	98,7	99,9	99,9
1.1	75303 - FUS	38.111.650	37.134.406	37.513.406	37.513.406	98,4	101,0	100,0
1.1.1	§ 2430 Dotacja dla FUS	38.111.650	37.134.406	37.513.406	37.513.406	98,4	101,0	100,0
1.2	75309 – Składki na ubezpieczenia społeczne	1.422.764	1.741.206	1.562.206	1.561.885	109,8	89,7	100,0
1.2.1	§ 4110 Składki na ubezpieczenia społ.	1.422.764	1.741.206	1.562.206	1.561.885	109,8	89,7	100,0
1.3	75310 - FEP	4.600	-	-	-	x	x	x
1.3.1	§ 2430 Dotacja dla FEP	4.600	-	-	-	x	x	x
1.4	75313 - Świadczenia finansowane z budżetu państwa zlecone do wypłaty ZUS i KRUS	3.394.972	3.534.624	3.334.624	3.312.661	97,6	93,7	99,3
1.4.1	§ 3110 Świadczenia zlecone	3.370.546	3.507.232	3.307.165	3.286.842	97,5	93,7	99,4
1.4.2	§ 2860 Dotacja z budżetu stanowiąca zwrot kosztów obsługi świadczeń zleconych do wypłaty ZUS	24.344	27.339	27.339	25.703	105,6	94,0	94,0
1.4.3	§ 4580 Odsetki	82	53	120	115	140,2	217,0	95,8
1.5	75395 – Pozostała działalność	567	622	622	540	95,2	86,8	86,8
1.5.1	§ 3110 Świadczenia zlecone	564	619	619	537	95,2	86,8	86,8
1.5.2	§ 4300 Opłaty za przekaz. świadczeń	3	3	3	3	100,0	100,0	100,0
2	851 – Ochrona zdrowia	258.696	266.192	266.192	249.709	96,5	93,8	93,8
2.1	85156 - Składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz świadczenia osób nieobjętych obowiązkowym ubezpieczeniem zdrow.	258.696	266.192	266.192	249.709	96,5	93,8	93,8
2.1.1	§ 4130 Składki na ubezpiecz. zdrowotne	258.696	266.192	266.192	249.709	96,5	93,8	93,8
3	852 Pomoc Społeczna	2.187	0	3.481	2.324	106,3	x	66,8
3.1	85212 - Świadczenia rodzinne, zaliczka alimentacyjna oraz składki na ubezpieczenie emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego	2.187	0	3.481	2.324	106,3	x	66,8
3.1.1	§ 3110 Świadczenia zlecone	2.184	0	3.475	2.322	106,3	x	66,8
3.1.2	§ 4580 Odsetki	2	0	6	2	100,0	x	33,3
4	853 Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	1.795.881	1.900.037	1.900.055	1.889.835	105,2	99,5	99,5
4.1	85335 - Refundacja ulg dla inwalidów wojennych i wojskowych z tytułu ubezpieczenia AC i OC	562	651	651	537	95,6	82,5	82,5
4.1.1	§ 3030 Refundacja ulg AC i OC	562	651	651	537	95,6	82,5	82,5
4.2	85347 - Renta socjalna oraz zasiłki i świadczenia przedemerytalne	1.795.287	1.899.386	1.899.386	1.889.284	105,2	99,5	99,5
4.2.1	§ 3110 Świadczenia zlecone	1.752.886	1.850.501	1.850.483	1.840.819	105,0	99,5	99,5
4.2.2	§ 2860 Dotacja z budżetu państwa stanowiąca zwrot kosztów obsługi świadczeń zleconych do wypłaty	42.380	48.853	48.853	48.418	114,2	99,1	99,1
4.2.3	§ 4580 Odsetki	21	32	50	47	223,8	146,9	94,0
4.3	85395 – Pozostała działalność	32	0	18	13	40,6	x	72,2
4.3.1	§ 3110 Świadczenia zlecone	32	0	17	13	40,6	x	76,5
4.3.2	§ 4580 Odsetki	0	0	1	0	x	x	0,0

Dane na podstawie rocznego sprawozdania Rb-28 z wykonania planu wydatków.

Załącznik nr 3

Wykonanie planu przychodów i kosztów Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

Część A

L.p.	Wyszczególnienie	Wyk. 2010 r.	2011 r.			6:3 [%]	6:4 [%]	6:5 [%]	Wyk. wg Rb-ZUS [tys. zł]
			Plan wg ust.	Plan po zmianach	Wyk. wg danych wst.				
			tys. zł						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I.	Przychody ogółem, w tym :	4.402.444/ 4.402.497	4.348.253	4.320.496	4.427.136	100,6	101,8	102,5	4.427.129/ 4.427.135¹⁾
1.	Odpis z FUS	3.773.570	3.773.570	3.773.570	3.773.570	100,0	100,0	100,0	3.773.570
2.	Opis z FEP	460	1.573	1.573	1.573	342,0	100,0	100,0	1.573
3.	Przychody z tytułu pob. i doch. składek	335.436	335.474	272.291	285.127	85,1	85,1	104,7	285.127
3.1.	OFE	188.583	186.040	122.857	129.967	68,9	69,9	105,8	129.967
3.2.	FP i FGSP	44.499	48.819	48.819	46.319	104,1	94,9	94,9	46.318
3.3.	ubezpieczenie zdrowotne	102.354	100.615	100.615	108.842	106,3	108,2	108,2	108.842
4.	Przychody z tytułu zwrotu kosztów obsługi świadczeń	171.937	157.175	159.175	202.790	117,9	129,0	127,4	202.790
4.1.	rent socjalnych	46.302	48.853	48.853	48.593	104,9	99,5	99,5	48.593
4.2.	Zasiłków i świadczeń przedemerytalnych	19.198	11.603	11.603	19.299	100,5	166,3	166,3	19.299
4.3.	świadczeń na rzecz kombatantów	29.160	27.339	27.339	27.728	95,1	101,4	101,4	27.728
4.4.	Świadcz. zbiegowych realiz. przez KRUS	14.773	15.035	15.035	14.898	100,8	99,1	99,1	14.898
4.5.	Obsługa pozostałych świadczeń	62.504	54.345	56.345	92.272	147,6	169,8	163,8	92.272
5.	Przychody finansowe	30.929	2.205	30.000	43.273	139,9	1.962	144,2	44.255
5.1	- odsetki	30.365	2.205	30.000	43.273	139,9	1.962	144,2	43.273
6.	Pozostałe przychody	90.112	78.256	83.887	113.458	125,9	145,0	135,3	119.814
II.	Koszty ogółem, w tym:	4.067.237	4.167.322	4.267.587	4.015.416	98,8	96,3	94,1	4.015.411/ 4.015.416²⁾
1.	Koszty wg rodzaju	4.063.333	4.163.935	4.263.200	4.010.783	98,8	96,3	94,1	4.010.783
1.1	Amortyzacja	315.652	233.735	334.000	337.691	108,4	144,5	101,1	337.691
1.2	Materiały i energia	109.436	129.701	129.701	106.872	97,7	82,4	82,4	106.872
1.3	Usługi obce	1.116.156	1.206.399	1.202.399	1.024.638	91,8	84,9	85,2	1.024.638
1.3.1	- remonty	49.768	70.192	70.192	49.042	98,5	69,9	69,9	49.042
1.3.2	- usługi poczt i bank.	428.526	448.792	448.792	411.135	95,9	91,6	91,6	411.135
1.3.3	- usługi telekom.	36.174	43.242	43.242	29.344	81,1	67,9	67,9	29.344
1.3.4	- usługi związane z przetwarzaniem danych	419.135	433.571	433.571	377.862	90,1	87,2	87,2	377.862
1.3.5	- pozostałe	182.553	210.602	206.602	157.255	86,1	74,7	76,1	157.255
1.4	Podatki i opłaty	53.772	66.477	66.477	56.200	104,5	84,4	84,5	56.200
1.4.1	- podatki stanowiące źródło dochodów własnych j.s.t.	6.723	7.637	7.637	6.899	102,6	90,3	90,3	6.899
1.4.2	- opłaty za wieczyste użytkowanie grunt.	1.180	1.440	1.440	1.196	101,4	83,1	83,1	1.196
1.4.3	- opłaty urzędowe	24.115	31.400	31.400	22.733	94,3	72,4	72,4	22.733
1.4.4	- wpłaty na PFRON	21.754	26.000	26.000	25.372	116,6	97,6	97,6	25.372
1.5	Wynagrodzenia	2.045.350	2.064.139	2.064.139	2.055.389	100,5	99,6	99,6	2.055.389
1.5.1	- osobowe	2.030.126	2.042.130	2.042.130	2.039.810	100,5	99,9	99,9	2.039.810
1.5.2	- pozostałe	15.224	22.009	22.009	15.578	102,3	70,8	70,8	15.579
1.6	Ubezpieczenia społeczne i inne	395.651	424.612	427.612	399.099	100,9	94,0	93,3	399.099

L.p.	Wyszczególnienie	Wyk. 2010 r.	2011 r.			6:3 [%]	6:4 [%]	6:5 [%]	Wyk. wg Rb-ZUS [tys. zł]
			Plan wg ust.	Plan po zmianach	Wyk. wg danych wst.				
			tys. zł						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.6.1	- składki na ubezpieczenie społeczne	295.290	304.538	304.538	295.853	100,2	97,1	97,1	295.854
1.6.2	- składki na FP	40.963	49.119	49.119	38.845	94,8	79,1	79,1	38.845
1.6.3	- świadcz. Socjalne	51.809	58.266	58.266	53.409	103,1	91,7	91,7	53.409
1.6.4	- inne	7.589	12.689	15.689	10.991	144,8	86,6	70,1	10.991
1.7	Pozostałe	27.316	38.872	38.872	30.894	113,1	79,5	79,5	30.894
2.	Koszty finansowe	2.272	1.631	1.631	338	14,9	20,8	20,8	2.702
2.1	- inne	bd.	1.631	bd	bd	-	-	-	bd
3.	Pozostałe koszty	1.632	1.756	2.756	1.926	118,0	109,7	69,9	1.926
III.	Wynik finan. brutto	335.260	180.931	52.909	411.720	122,8	227,6	778,2	411.719
IV.	Obow. obciążenia wyniku finansowego	-	-	-	-	×	×	×	-
V.	Wynik finansowy netto	335.260	180.931	52.909	411.720	122,8	227,6	778,2	411.719

¹⁾ W kwocie 4.427.135 tys. zł uwzględniono 6 tys. zł wykazane w sprawozdaniu RB-ZUS w poz. zyski nadzwyczajne. ²⁾ W kwocie 4.015.416 tys. zł uwzględniono 5 tys. zł wykazane w sprawozdaniu RB-ZUS w poz. straty nadzwyczajne.

Część B. Dane uzupełniające

L.p.	Wyszczególnienie	Wyk. 2010 r.	2011 r.			6:3 [%]	6:4 [%]	6:5 [%]	Wyk. wg Rb-ZUS
			Plan wg ust. na 31.12.10.	Plan na 31.12.11 wg proj. planu na 2012 r.	Wyk. wg danych wst.				
			tys. zł						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Aktywa	2.668.782	2.424.357	2.763.585	3.051.727	114,3	125,9	110,4	3.051.727
1	Aktywa trwałe	2.145.966	2.255.793	2.507.049	2.183.692	101,8	96,8	87,1	2.183.692
2	Aktywa obrotowe	522.816	168.564	256.536	868.035	166,0	515,0	338,4	868.035
2.1	Zapasy	15.912	27.110	24.545	14.389	90,4	53,1	58,6	14.389
2.2	Środki pieniężne	473.435	113.483	201.461	791.375	167,2	697,4	392,8	791.375
2.3	Należności długo- i krótkoterminowe	33.469	27.971	30.530	62.271	186,1	222,6	204,0	62.271
	Zobowiązania	1.043.838	1.297.210	954.046	1.059.177	101,5	81,7	111,0	1.059.177
1	Inne w tym:	1.043.838	1.297.210	954.046	1.059.177	101,5	-	111,0	1.059.177
1.1	-wymagalne	41	b.d	b.d.	2	4,9	-	-	2
1.2	- z tytułu odsetek za nieprzekazane składki do OFE	549.088	850.000	305.000	452.211	82,4	53,2	148,3	452.211
	Liczba zatrudnionych (w przeliczeniu na pełne etaty)	46.695	47.025	46.096	45.722	97,9	97,2	99,2	45.722

Część C. Dane uzupełniające

L.p.	Wyszczególnienie	Wyk. 2010 r.	2011 r.			6:3 [%]	6:4 [%]	6:5 [%]	Wyk. wg Rb-ZUS
			Plan wg ust. na 31.12.10	Plan na 31.12.11 wg proj. planu na 2012 r.	Wyk. wg danych wst.				
			tys. zł						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Zobowiązania wg wartości nominalnej	1.043.838	1.297.210	954.046	1.059.177	101,5	81,7	111,0	1.059.177
1	Inne w tym	1.043.838	1.297.210	954.046	1.059.177	101,5	-	111,0	1.059.177

L.p.	Wyszczególnienie	Wyk. 2010 r.	2011 r.			6:3 [%]	6:4 [%]	6:5 [%]	Wyk. wg Rb-ZUS
			Plan wg ust. na 31.12.10	Plan na 31.12.11 wg proj. planu na 2012 r.	Wyk. wg danych wst.				
tys. zł									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.1	-zobowiązania wymagalne	41	b.d	b.d.	2	4,9	-	-	2
1.2	-z tytułu odsetek za nieprzekazane składki do OFE	549.088	850.000	305.000	452.211	82,4	53,2	148,3	452.211

Część D. Informacje dodatkowe

L.p.	Wyszczególnienie	Wyk. 2010 r.	2011 r.			6:3 [%]	6:4 [%]	6:5 [%]	Wyk. wg. Rb-ZUS
			Plan wg. ust.	Plan po zmianach	Wyk. wg danych wst.				
tys. zł									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Nakłady na budowę, ulepszenie i zakup środków trwałych oraz wartości niematerialnych i prawnych	347.059	483.256	483.256	434.049	125,1	89,8	89,8	434.049

Załącznik nr 4

Zatrudnienie i wynagrodzenia*

L.p.	Wyszczególnienie	Wykonanie 2010 r.			Wykonanie 2011 r			8:4 [%]
		Przeciętne zatrudn. w osobach w przelicz. na pełne etaty	Wynagrodzenia [tys. zł]	Przeciętne wynagr. przyp. na 1 etat [zł]	Przeciętne zatrudn. w osobach w przelicz. na pełne etaty	Wynagrodzenia [tys. zł]	Przeciętne wynagr. przyp. na 1 etat [zł]	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Ogółem ZUS	46.750,87	2.030.126,09	3.618,70	46.230,83	2.039.810,30	3.676,86	101,6
1.1.	Centrala	1.348,63	98.623,86	6.094,07	1.374,88	98.574,92	5.974,76	98,0
1.2.	Oddziały	44.486,27	1.845.790,06	3.457,60	43.961,29	1.856.630,94	3.519,44	101,8
1.3.	Orzecznictwo lekarskie	910,89	84.562,27	7.736,21	889,64	83.411,49	7.813,22	101,0
1.4	Rada Nadzorcza	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	×
1.5	Zarząd	5,08	1.149,90	18.852,11	5,02	1.192,95	19.799,94	105,0

* Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie sporządza kwartalnych sprawozdań o zatrudnieniu i wynagrodzeniach Rb-70.

Załącznik nr 5

Wykonanie planu finansowego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych

Lp.	Wyszczególnienie	2010 r.	2011 r.			6:3	6:4	6:5
		Wykonanie	Plan wg ust. budż.	Plan po zmianach	Wykonanie			
		w tys. zł						
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Część A								
I.	Zadania wynikające z ustawy tworzącej fundusz celowy	157 066 706	162 999 347	163 294 172	162 891 149	103,7	99,9	99,8
1.	Emerytury	103 360 969	107 128 086	107 992 673	107 894 103	104,4	100,7	99,9
2.	Renty	35 757 655	37 063 043	36 771 758	36 771 720	102,8	99,2	100,0
3.	Dodatki do emerytur i rent: pielęgnacyjne, dla sierot zupełnych i za tajne nauczanie	4 324 083	4 569 707	4 597 861	4 599 609	106,4	100,7	100,0
4.	Zasiłki chorobowe	6 820 802	7 364 618	7 333 379	7 223 447	105,9	98,1	98,5
5.	Pozostałe zasiłki i świadczenia	6 635 222	6 696 393	6 421 001	6 232 295	93,9	93,1	97,1
6.	Prewencja rentowa	164 754	174 000	174 000	166 735	101,2	95,8	95,8
7.	Prewencja wypadkowa	3 221	3 500	3 500	3 240	100,6	92,6	92,6
Część B								
I.	Stan funduszu na początek roku	-7 553 474	-9 529 972	-10 917 422	-10 917 422	144,5	114,6	100,0
1.	-środki pieniężne	899 254	1 320 766	877 761	877 761	97,6	66,5	100,0
2.	-należności	7 181 439	6 788 156	6 108 406	6 108 406	85,1	90,0	100,0
3.	-zobowiązania, w tym:	-15 634 167	-17 638 894	-17 903 589	-17 903 589	114,5	101,5	100,0
3.1.	z tytułu zaciągniętego kredytu	-3 983 074	0	0	0	×	×	×
3.2.	z tytułu pożyczek z budżetu państwa	-5 500 000	-10 877 546	-10 877 546	-10 877 546	197,8	100	100,0
3.3.	pozostałe	-6 151 093	-6 761 348	-7 026 043	-7 026 043	114,2	103,9	100,0
II.	Przychody (przypis)	167 480 798	162 055 546	161 621 758	162 035 797	96,7	99,9	100,3
1.	Dotacje z budżetu państwa (§ 2430)	38 111 650	37 134 406	37 134 406	37 513 406	98,4	101	101,0
1.1	- dotacje celowe	247 801	259 428	259 428	249 789	100,8	96,3	96,3
1.2	- dotacje uzupełniające	37 863 849	36 874 978	36 874 978	37 263 617	98,4	101,1	101,1
2.	Refundacja z tytułu przekazania składek do OFE (§ 0860)	22 347 174	23 867 531	15 398 362	15 430 800	69,1	64,7	100,2
3	Składki (przypis) (§ 0820)	89 761 923	96 491 882	103 705 350	103 388 185	115,2	107,1	99,7
4.	Pozostałe przychody (przypis) (§§ 0130, 0920, 0970, 1510) ³⁾	9 760 051	561 727	1 383 640	1 703 406	17,5	303,2	123,1
4.1.	w tym zwroty pobranych przez ZUS odsetek za osoby przebywające na urloпах wychowawczych	-634	-50	-50	-50	7,9	100,0	100,0
5.	Środki z FRD (§ 1080)	7 500 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000	53,3	100,0	100,0

Lp.	Wyszczególnienie	2010 r.	2011 r.			6:3	6:4	6:5
		Wykonanie	Plan wg ust. budż.	Plan po zmianach	Wykonanie			
		w tys. zł						
1	2	3	4	5	6	7	8	9
III.	Przychody (własne) funduszy FUS (wpływy)	119 496 480	123 725 215	123 199 802	122 283 441	102,3	98,8	99,3
1.	Fundusz emerytalny	81 483 264	82 735 189	82 537 506	82 265 773	101,0	99,4	99,7
1.1	Składki (wpływy)	51 063 123	54 552 860	62 119 032	61 610 995	120,7	112,9	99,2
1.2	Refundacja OFE	22 347 174	23 867 531	15 398 362	15 430 800	69,1	64,7	100,2
1.3	Pozostałe przychody (wpływy)	572 967	314 798	1 020 112	1 223 978	213,6	388,8	120,0
1.3.1	w tym zwroty pobranych przez ZUS odsetek za osoby przebywające na urlopach wychow.	-634	-50	-50	-102	16,1	204,0	204,0
1.4.	Środki z FRD	7 500 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000	53,3	100,0	100,0
2.	Fundusz rentowy	22 910 776	24 294 997	24 037 754	24 083 481	105,1	99,1	100,2
2.1	Składki (wpływy)	22 818 480	24 282 426	23 946 736	23 996 437	105,2	98,8	100,2
2.2	Pozostałe przychody (wpływy)	92 296	12 571	91 018	87 044	94,3	692,4	95,6
3.	Fundusz chorobowy	9 387 575	10 407 021	10 306 481	9 876 231	105,2	94,9	95,8
3.1	Składki (wpływy)	9 378 743	10 405 748	10 297 771	9 866 923	105,2	94,8	95,8
3.2	Pozostałe przychody (wpływy)	8 832	1 273	8 710	9 308	105,4	731,2	106,9
4.	Fundusz wypadkowy	5 714 865	6 288 008	6 318 061	6 057 956	106,0	96,3	95,9
4.1	Składki (wpływy)	5 701 374	6 285 929	6 304 758	6 045 800	106,0	96,2	95,9
4.2	Pozostałe przychody (wpływy)	13 491	2 079	13 303	12 156	90,1	584,7	91,4
5.	Wpływy ogółem FUS	119 496 480	123 725 215	123 199 802	122 283 441	102,3	98,8	99,3
5.1	Składki (wpływy)	88 961 720	95 526 963	102 668 297	101 520 155	114,1	106,3	98,9
5.2	Refundacja OFE	22 347 174	23 867 531	15 398 362	15 430 800	69,1	64,7	100,2
5.3	Pozostałe przychody (wpływy)	687 586	330 721	1 133 143	1 332 486	193,8	402,9	117,6
5.3.1	w tym zwroty pobranych przez ZUS odsetek za osoby przebywające na urlopach wychowawczych	-634	-50	-50	-102	16,1	204	204
5.4.	Środki z FRD	7 500 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000	53,3	100,0	100,0
IV.	Wydatki (koszty)	170 844 746	167 833 978	167 393 914	167 785 889	98,2	100,0	100,2
1.	Transfery na rzecz ludności (§§ 3110, 4580)	156 898 731	162 821 847	163 116 672	162 721 174	103,7	99,9	99,8
1.1	Emerytury i renty (łącznie z dodatkami)	143 442 707	148 760 836	149 362 292	149 265 432	104,1	100,3	99,9
1.2	Pozostałe świadczenia	13 456 024	14 061 011	13 754 380	13 455 742	100,0	95,7	97,8
2.	Wydatki bieżące	4 034 600	4 011 876	3 969 355	3 951 616	97,9	98,5	99,6
2.1	Odpis na działalność Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (§ 2970)	3 773 570	3 773 570	3 773 570	3 773 570	100,0	100,0	100,0
2.2	Prewencja rentowa (§§ 3030, 4300)	164 754	174 000	174 000	166 735	101,2	95,8	95,8
2.3	Prewencja wypadkowa (§ 4300)	3 221	3 500	3 500	3 240	100,6	92,6	92,6
2.4	Koszt obsługi kredytów	91 139	57 700	15 293	5 604	6,1	9,7	36,6

Lp.	Wyszczególnienie	2010 r.	2011 r.			6:3	6:4	6:5
		Wykonanie	Plan wg ust. budż.	Plan po zmianach	Wykonanie			
		w tys. zł						
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	(§ 8070)							
2.5	Wynagrodzenia dla płatników składek (§ 4300)	1 916	3 104	2 991	2 467	128,8	79,5	82,5
2.6	Pozostałe wydatki (§ 4300)	0	2	1	0	×	×	×
2.7	Pozostałe zmniejszenia (§§ 4810,4950)	9 911 415	1 000 255	307 887	1 113 099	11,2	111,3	361,5
V.	Wydatki funduszy FUS (koszty)	157 068 622	163 002 453	163 297 164	162 893 616	103,7	99,9	99,8
1.	Fundusz emerytalny	101 692 360	105 501 044	106 345 457	106 243 382	104,5	100,7	99,9
1.1	Emerytury	101 689 424	105 498 231	106 339 973	106 240 203	104,5	100,7	99,9
1.2	Pozostałe świadczenia	2 936	2 813	5 484	3 179	108,3	113,0	58,0
2.	Fundusz rentowy	39 710 514	40 418 477	40 424 437	40 399 235	101,7	100,0	99,9
2.1	Renty	31 732 114	32 798 401	32 735 603	32 735 453	103,2	99,8	100,0
2.2	Emerytury przyznane z urzędu zamiast renty	1 671 545	1 629 855	1 652 700	1 653 900	98,9	101,5	100,1
2.3	Dodatki do emerytur i rent: pielęgnacyjne, dla sierot zupełnych i za tajne naucz.	4 190 736	4 428 993	4 454 738	4 456 532	106,3	100,6	100,0
2.4	Zasiłki pogrzebowe	1 950 046	1 385 284	1 405 919	1 384 950	71,0	100,0	98,5
2.5	Pozostałe świadczenia	1 319	1 944	1 477	1 665	126,2	85,6	112,7
2.6	Prewencja rentowa	164 754	174 000	174 000	166 735	101,2	95,8	95,8
3.	Fundusz chorobowy	10 591 622	11 656 053	11 346 176	11 124 700	105,0	95,4	98,0
3.1	Zasiłki chorobowe	6 320 743	6 809 149	6 797 121	6 697 138	106,0	98,4	98,5
3.2	Zasiłki macierzyńskie	2 938 816	3 326 754	3 098 837	3 018 917	102,7	90,7	97,4
3.3	Zasiłki opiekuńcze	489 091	591 904	575 638	542 970	111,0	91,7	94,3
3.4	Świadczenia rehab.	834 150	923 924	870 503	865 128	103,7	93,6	99,4
3.5	Pozostałe świadczenia	6 906	1 218	1 086	-1 920	×	×	×
3.6	Wynagrodzenia dla płatników składek	1 916	3 104	2 991	2 467	128,8	79,5	82,5
4.	Fundusz wypadkowy	5 074 126	5 426 879	5 181 094	5 126 299	101,0	94,5	98,9
4.1	Renty	4 025 541	4 264 642	4 036 155	4 036 267	100,3	94,6	100,0
4.2	Dodatki do rent: pielęgnacyjne i dla sierot zupełnych	133 347	140 714	143 123	143 077	107,3	101,7	100,0
4.3	Zasiłki chorobowe	500 200	555 469	536 258	526 278	105,2	94,7	98,1
4.4	Jednorazowe odszkodow.	322 003	363 237	363 237	322 866	100,3	88,9	88,9
4.5	Świadczenia rehab.	90 252	98 104	98 104	95 714	106,1	97,6	97,6
4.6	Pozostałe świadczenia	-258	1 211	716	-1 143	443,0	×	×
4.7	Prewencja wypadkowa	3 221	3 500	3 500	3 240	100,6	92,6	92,6
4.8	Pozostałe wydatki	0	2	1	1	×	50,0	100,0
VI.	Stan funduszu na koniec roku	-10 917 422	-15 308 404	-16 689 578	-16 667 514	152,7	108,9	99,9
1.	-środki pieniężne	877 761	40 970	40 970	13 192	1,5	32,2	32,2
2.	-należności	6 108 406	5 642 799	5 633 763	6 101 852	99,9	108,1	108,3
3.	-zobowiązania, w tym:	-17 903 589	-20 992 173	-22 364 311	-22 782 558	127,3	108,5	101,9
3.1.	z tytułu zaciągniętego kredytu	0	-1 634 115	-729 318	-847 737	×	51,9	116,2

Lp.	Wyszczególnienie	2010 r.	2011 r.			6:3	6:4	6:5
		Wykonanie	Plan wg ust. budż.	Plan po zmianach	Wykonanie			
		w tys. zł						
1	2	3	4	5	6	7	8	9
3.2.	z tytułu pożyczek z budżetu państwa	-10 877 546	-13 877 546	-15 877 546	-15 877 546	146,0	114,4	100,0
3.3.	pozostałe	-7 026 043	-5 480 512	-5 757 447	-6 057 275	86,2	110,5	105,2
VII.	Dane uzupełniające (przypis)	106 558 076	100 889 853	108 925 234	108 957 890	102,3	108,0	100,0
1.	Fundusz emerytalny	68 115 477	59 473 431	67 835 755	68 443 467	100,5	115,1	100,9
1.1	Składki (przypis)	51 424 554	55 103 902	62 746 497	63 004 302	122,5	114,3	100,4
1.2	Pozostałe przychody (przypis) ¹⁾	9 190 923	369 529	1 089 258	1 439 165	15,7	389,5	132,1
1.2. 1	w tym zwroty pobr. przez ZUS odsetek za osoby przebywające na urlopach wychowawczych ²⁾	-634	-50	-50	-102	16,1	204,0	204,0
1.3.	Środki z FRD	7 500 000	4 000 000	4 000 000	4 000 000	53,3	100,0	100,0
2.	Fundusz rentowy	23 141 920	24 552 123	24 289 089	24 373 764	105,3	99,3	100,3
2.1	Składki (przypis)	23 060 986	24 527 707	24 188 622	24 268 294	105,2	98,9	100,3
2.2	Pozostałe przychody (przypis) ¹⁾	80 934	24 416	100 467	105 470	130,3	432,0	105,0
3.	Fundusz chorobowy	9 483 209	10 512 499	10 414 601	10 024 874	105,7	95,4	96,3
3.1	Składki (przypis)	9 472 888	10 510 857	10 401 789	10 012 197	105,7	95,3	96,3
3.2	Pozostałe przychody (przypis) ¹⁾	10 321	1 642	12 812	12 677	122,8	772,0	98,9
4.	Fundusz wypadkowy	5 817 470	6 351 800	6 385 789	6 115 785	105,1	96,3	95,8
4.1	Składki (przypis)	5 803 495	6 349 416	6 368 442	6 103 392	105,2	96,1	95,8
4.2	Pozostałe przychody (przypis) ¹⁾	13 975	2 384	17 347	12 393	88,7	519,8	71,4

- 1) Nie obejmuje odpisów przywracających wartości należności i rozwiązanych rezerw. W 2010 r. prezentowane były w tej pozycji również różnice kursowe
- 2) Kwota zwrotu przez ZUS pobranych przez płatnika składek odsetek za zwłokę z tytułu nieopłaconych w terminie składek, o których mowa w art. 4 ust. 4 ustawy z dnia 24 kwietnia 2009 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy prawo bankowe (Dz. U. Nr 71, poz. 609)
- 3) W wykonaniu 2010 r. w pozycji tej prezentowany był również § 0130

Załącznik nr 6

Wykonanie planu finansowego Funduszu Emerytur Pomostowych

Lp.	Wyszczególnienie	2010 r.	2011 r.		5:3 [%]	5:4 [%]
		Wykona- nie	Plan wg ust. budż.	Wykona- nie		
		tys. zł				
1	2	3	4	5	6	7
Część A						
I.	Zadania wynikające z ustawy tworzącej fundusz celowy					
1	Emerytury pomostowe	72.252	166.126	116.440	161,2	70,1
Część B						
I.	Stan funduszu na początek roku	0	119.674	121.781	×	101,8
	W tym:					
1.	- środki pieniężne	0	112.801	124.055	×	110,0
2.	- należności	1.075	8.966	1.137	×	12,7
3.	- zobowiązania	- 1.075	-2.093	-3.411	×	163,0
II.	Przychody	194.874	224.271	219.830	112,8	98,0
1.	Dotacje z budżetu państwa (§ 2430)	4.600	0	0	×	×
2.	Składki (przypis) (§ 0820)	188.144	220.401	211.827	112,6	96,1
3.	Pozostałe przychody przypis (§ 0920, § 0970)	2.130	3.870	8.003	375,73	206,8
III.	Wydatki	73.093	177.383	118.402	162,0	66,7
1	Transfery dla ludności (§3110;§ 4580)	72.252	166.149	116.456	161,2	70,1
1.1.	emerytury pomostowe	72.252	166.126	116.440	161,2	70,1
1.2.	pozostałe odsetki	-	23	16	×	69,6
2	Wydatki bieżące	460	1.573	1.573	342,0	100,0
2.1.	Odpis na działalność Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (§ 2970)	460	1.573	1.573	341,96	100,0
3	Rezerwy	381	9.661	370	97,1	3,8
4	Pozostałe zmniejszenia	-	-	3	×	×
IV.	Stan funduszu na koniec roku	121.781	166.562	223.209	183,3	134,0
	W tym:					
1.	- środki pieniężne	124.055	168.231	18.605	15,0	11,1
2	- ulokowane środki finansowe	-	-	209.736	×	×
3	- należności	1.137	1.720	1.447	127,3	84,1
4	- zobowiązania	-3.411	-3.389	-6.579	192,9	194,1
Część C						
1.	Ściągalność składek [%]	100,5	99,0	99,0	98,5	100,0
2.	Składki (wpływy) [tys. zł]	189.149	218.197	209.727	110,9	96,1
3.	Pozostałe przychody (wpływy) [tys. zł]	1.655	3.672	2.276	137,5	62,0
4.	Przeciętna emerytura pomostowa [zł]	2.325,38	2.469,32	2.260,92	97,2	91,6
5.	Przeciętna liczba emerytur pomostowych (osoby)	2.589	5.606	4.292	165,8	76,6

Załącznik nr 7

Wykonanie planu finansowego Funduszu Rezerwy Demograficznej

L.p.	Wyszczególnienie	2010 r.	2011 r.		5:3 [%]	5:4 [%]
		Wykonanie	Plan finansowy	Wykonanie		
		tys. zł				
1	2	3	4	5	6	7
I.	Stan funduszu na początek roku	7.331.010	11.298.171	10.191.877	139,0	90,2
	Z tego:					
1.	- środki pieniężne	24	24	1.594	6.641,7	6.641,7
	- ulokowane środki finansowe	7.308.036	11.273.893	10.165.538	139,1	90,2
2.	- należności	22.999	24.303	24.794	107,8	102,0
3.	- zobowiązania	-49	-49	-49	100,0	100,0
II.	Przychody	10.362.210	8.162.430	6.884.375	66,4	84,3
1.	Wpływy ze składek na fundusze celowe	1.342.897	1.430.783	1.411.567	105,1	98,7
2.	Pozostałe przychody	672.248	771.127	413.716	61,5	53,7
3.	Wpływy z prywatyzacji mienia Skarbu Państwa na FRD	8.347.065	5.960.520	5.059.092	60,6	84,9
III.	Wydatki	7.501.343	4.004.232	4.259.269	56,8	106,4
1.	Wydatki bieżące (własne)	1.343	4.232	1.181	87,9	27,9
2.	Środki przekazane do FUS	7.500.000	4.000.000	4.000.000	53,3	100,0
3.	Wynik z wyceny papierów wartościowych	0	0	258.088	×	×
IV.	Stan funduszu na koniec roku	10.191.877	15.456.369	12.816.982	125,8	82,9
	Z tego:					
1.	- środki pieniężne	1.594	24	8	×	33,3
2.	- ulokowane środki finansowe	10.165.538	15.430.646	12.789.460	125,8	82,9
3.	- należności	24.794	25.754	27.545	111,1	107,0
4.	- zobowiązania	-49	-55	-31	62,2	55,6

Załącznik nr 8**Kalkulacja oceny końcowej**

Oceny wykonania budżetu państwa w części 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych dokonano stosując kryteria⁶⁴ oparte na wskaźnikach wartościowych opracowanych przez NIK i opublikowanych w Analizie wykonania budżetu państwa i założeń polityki pieniężnej w 2011 roku⁶⁵.

Część 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Dochody D : 545.078 tys. zł

Wydatki W: 44.530.359 tys. zł

Łączna kwota G: 45.075.437 tys. zł

Waga wydatków w łącznej kwocie: $Ww = W : G = 0,9879$

Waga dochodów w łącznej kwocie $Wd = D : G = 0,0121$

Nieprawidłowości w dochodach: nie stwierdzono

Ocena cząstkowa dochodów: pozytywna (5)

Nieprawidłowości w wydatkach: nie stwierdzono

Ocena cząstkowa wydatków: pozytywna (5)

Wynik końcowy $Wk = 5 \times 0,9879 + 5 \times 0,0121 = 5$

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie w 2011 r. budżetu państwa w części 73 – Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (państwowa jednostka organizacyjna)

Przychody P : 4.427.129 tys. zł (wg Rb-ZUS)

Koszty K: 4.015.411 tys. zł (wg Rb-ZUS)

Łączna kwota G: 8.442.540 tys. zł

Waga kosztów w łącznej kwocie: $Wk = K : G = 0,4756$

Waga przychodów w łącznej kwocie $Wp = P : G = 0,5244$

Nieprawidłowości w dochodach: nie stwierdzono

Ocena cząstkowa dochodów: pozytywna (5)

Nieprawidłowości w kosztach: nie stwierdzono

Ocena cząstkowa kosztów: pozytywna (5)

Wynik końcowy $Wk = 5 \times 0,4756 + 5 \times 0,5244 = 5$

⁶⁴ Por. <http://www.nik.gov.pl/kontrol/standardy-kontroli-nik/>

⁶⁵ Por. <http://www.nik.gov.pl/kontrol/analiza-budzetu-panstwa/>

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie z zastrzeżeniami realizację przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych planu finansowego w 2011 r.

Na obniżenie oceny ogólnej w stosunku do powyższej kalkulacji decydujący wpływ ma:

- negatywna ocena planowania zadań inwestycyjnych,
- przekroczenie w 2011 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, kosztów wypłaconych wynagrodzeń;
- nieprawidłowości w realizacji umów w ramach projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej.

Fundusz Ubezpieczeń Społecznych

Przychody wg wpływów P: 122.283.441 tys. zł

Wydatki (koszty) W: 167.785.889 tys. zł

Łączna kwota G: 290.069.330 tys. zł

Waga wydatków (kosztów) w łącznej kwocie Ww: 0,5784

Waga przychodów w łącznej kwocie Wp: 0,4216

Nieprawidłowości w wydatkach (kosztach): nie stwierdzono

Ocena cząstkowa wydatków (kosztów): pozytywna (5)

Nieprawidłowości w przychodach wg wpływów: nie stwierdzono

Ocena cząstkowa przychodów wg wpływów: pozytywna (5)

Wynik końcowy $Wk = 5 \times 0,5784 + 5 \times 0,4216 = 5$

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie z zastrzeżeniami wykonanie planu finansowego Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w 2011 r.

Na obniżenie oceny ogólnej w stosunku do powyższej kalkulacji decydujący wpływ ma:

- obniżenie stanu Funduszu w ciągu 2011 r. o prawie 6 mld zł, mimo zaciągnięcia kredytów w kwocie 0,8 mld zł oraz uzyskania nieoprocentowanej pożyczki z budżetu państwa w wysokości 5 mld zł, a także zasilenia go kwotą 4 mld zł środków Funduszu Rezerwy Demograficznej. Może to stanowić zagrożenie dla finansów publicznych państwa;
- nieutworzenie funduszy rezerwowych dla ubezpieczeń rentowych i chorobowego oraz ubezpieczenia wypadkowego – o co wielokrotnie postulowała NIK;
- wysoki stan zobowiązań wobec otwartych funduszu emerytalnych wynoszący na koniec 2011 r. ponad 1,4 mld zł;
- wzrost liczby dłużników z tytułu nienależnie pobranych świadczeń z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych;
- wzrost kwot przedawnionych należności (składek, dodatkowych opłat, odsetek za zwłokę).

Fundusz Emerytur Pomostowych

Przychody P: 219.830 tys. zł

Wydatki (koszty) W: 118.402 tys. zł

Łączna kwota G: 338.232 tys. zł

Waga przychodów w łącznej kwocie Wp: 0,6499

Waga wydatków (kosztów) w łącznej kwocie Ww: 0,3501

Nieprawidłowości w przychodach: nie stwierdzono

Ocena cząstkowa przychodów wg wpływów: pozytywna (5)

Nieprawidłowości w wydatkach (kosztach): nie stwierdzono

Ocena cząstkowa wydatków (kosztów): pozytywna (5)

Wynik końcowy $Wk = 5 \times 0,6499 + 5 \times 0,3501 = 5$

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie planu finansowego Funduszu Emerytur Pomostowych w 2011 r.

Fundusz Rezerwy Demograficznej

Przychody P: 6.884.375 tys. zł

Wydatki (koszty) W: 4.259.269 tys. zł

Łączna kwota G: 11.143.644 tys. zł

Waga przychodów w łącznej kwocie Wp: 0,6178

Waga wydatków (kosztów) w łącznej kwocie Ww: 0,3822

Nieprawidłowości w przychodach: nie stwierdzono

Ocena cząstkowa przychodów wg wpływów: pozytywna (5)

Nieprawidłowości w wydatkach (kosztach): nie stwierdzono

Ocena cząstkowa wydatków (kosztów): pozytywna (5)

Wynik końcowy $Wk = 5 \times 0,6178 + 5 \times 0,3822 = 5$

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie wykonanie planu finansowego za 2011 r. Funduszu Rezerwy Demograficznej

Załącznik nr 9

Wykaz organów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Komisja Finansów Publicznych
6. Komisja do Spraw Kontroli Państwowej
7. Komisja Polityki Społecznej i Rodziny
8. Minister Finansów
9. Minister Pracy i Polityki Społecznej
10. Szef Centralnego Biura Antykorupcyjnego
11. Biuro Bezpieczeństwa Narodowego
12. Rzecznik Praw Obywatelskich
13. Prezes Zakładu Ubezpieczeń Społecznych